

Macroeconomic Unit of the Governing Board of the Indirect Taxation Authority

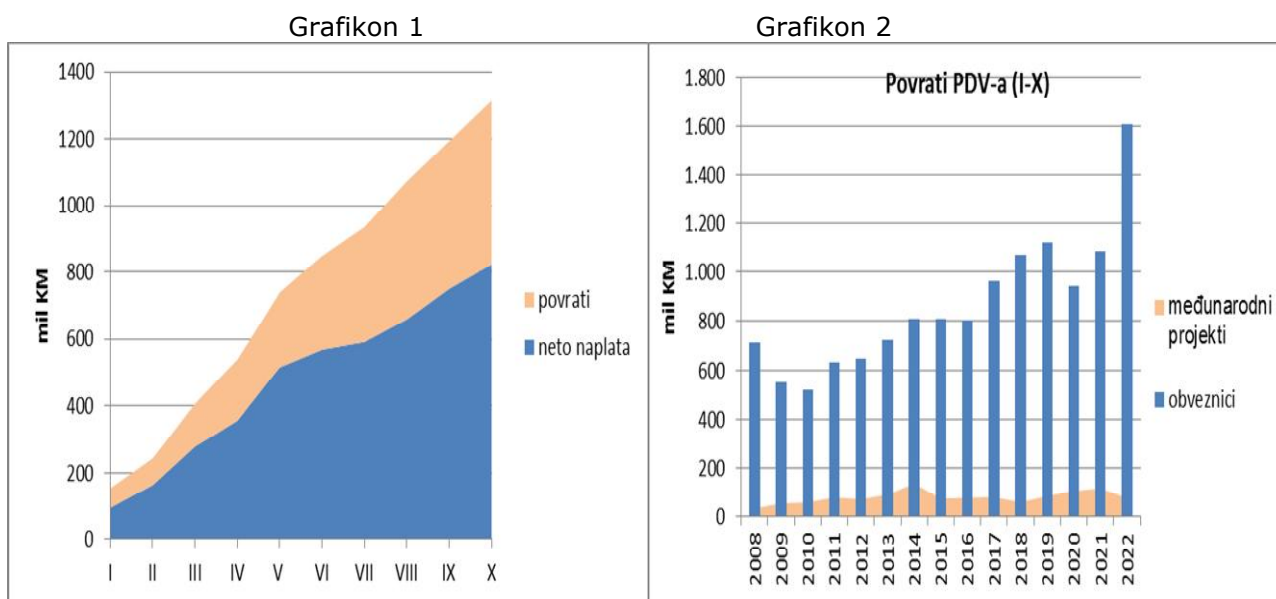
OMA Bilten

Broj
Број
Number **209/210**

U fokusu

Prema preliminarnom izvještaju UIO o gotovinskom toku na JR za oktobar 2022. kumulirani suficit neto indirektnih poreza za deset mjeseci 2022. godine iznosi 818,4 mil KM, što predstavlja rast od 14,4% u odnosu na isti period 2021. godine. Evidentan je rastući trend povrata, čime se u velikoj mjeri umanjuju konačni efekti naplate indirektnih poreza. Grafikon 1 pokazuje da se čak 37,5% ostvarenog kumulativnog suficita bruto naplate od 1,309 mlrd KM za deset mjeseci 2022 odnosi na povrate PDV-a.

Isplate povrata obveznicima su u 2022. veće čak za 522,8 mil KM ili 48,2% u odnosu na isti period 2021, dok su isplate povrata po osnovu međunarodnih projekata manje za 40,7 mil KM ili 35% (Grafikon 2). Nagli rast isplata povrata obveznicima posljedica je visokih stopa rasta uvoza i izvoza u 2022.godini. S druge strane, pandemija COVID-19 i političke krize negativno su uticale na strane investicije i međunarodne projekte pomoći, što je imalo za posljedicu i smanjenje isplata povrata PDV-a po tom osnovu u 2022.

dr.sc. Dinka Antić
šef Odjeljenja

Sadržaj:

Revidirane projekcije prihoda od indirektnih poreza za period 2022-2025	2
Lista tabela i grafikona	2
Sažetak	3
1. Osnove i pretpostavke projekcija prihoda od indirektnih poreza iz osnovnog scenarija	4
2. Projekcije prihoda od indirektnih poreza 2022-2025 (osnovni scenario)	19
3. Razlike u odnosu na prethodne projekcije prihoda od indirektnih poreza	27
4. Rizici	32
Dodatak: posljednje projekcije međunarodnih institucija	33
Analiza naplate prihoda od akciza na alkohol, alkoholna pića i voćnu prirodnu rakiju	37

tehnička obrada : Sulejman Hasanović, IT saradnik
lektor : Darija Komlenović, prof. anglistike

Revidirane projekcije prihoda od indirektnih poreza za period 2022-2025

LISTA TABELA I GRAFIKONA

Tabele

Tabela 1. Projekcija rasta BDP-a, DEP, septembar 2022	4
Tabela 2. Udio prihoda od indirektnih poreza sa JR UIO u BDP-u i ukupnoj potrošnji (C) i udio potrošnje u BDP-u	6
Tabela 3. Osnovni scenario projekcija prihoda od indirektnih poreza (2022-2025), oktobar, 2022. g.	20
Tabela 4. Osnovni scenario projekcija prihoda od indirektnih poreza u % BDP-a, oktobar, 2022. g.	20
Tabela 5. Razlike projekcija prihoda za 2022. godinu u odnosu na projekcije iz aprila 2022. g.	30
Tabela 6. Razlike projekcija prihoda za period 2023-2025 u odnosu na projekcije iz aprila 2022. g.	31
Tabela 7. Projekcije realnog rasta BDP-a, MMF, oktobar 2022	34

Grafikoni

Grafikon 1. Neto prihodi od indirektnih poreza na JR UIO, 2006-2021	6
Grafikon 2. Indirektni porezi u potrošnji i BDP-u, 2006-2021	7
Grafikon 3. Naplata indirektnih poreza u 2022. godini: nominalni efekti i stope rasta	8
Grafikon 4. Mjesečna neto naplata indirektnih poreza.....	8
Grafikon 5. Neto nominalni efekti naplate po vrsti poreza, I-IX 2022.....	9
Grafikon 6. Trendovi u naplati carina, 2022	10
Grafikon 7. Uvoz u 2022. godini i kvartalne promjene u naplati carina	10
Grafikon 8. Trendovi u naplati bruto PDV-a	11
Grafikon 9. Trendovi u naplati PDV-a na uvoz i domaćeg PDV-a (2022)	12
Grafikon 10. Kvartalni trendovi u naplati komponenti bruto PDV-a	12
Grafikon 11. Trendovi u isplatama povrata PDV-a	13
Grafikon 12. Trendovi u naplati neto PDV	13
Grafikon 13. Trendovi u naplati akciza.....	14
Grafikon 14. Trendovi u naplati akciza na duhan	15
Grafikon 15. Trendovi u naplati akciza na derivate nafte.....	16
Grafikon 16. Trendovi u naplati putarine.....	17
Grafikon 17. Trendovi u naplati akciza na kahvu.....	18
Grafikon 18. Trendovi u naplati akciza na pivo, bezalkoholna pića, alkohol i alkoholna pića i vino	19
Grafikon 19. Indirektni porezi u potrošnji i BDP-u, 2006-2021.....	22
Grafikon 20. Cijene derivata nafte u BiH po sedmicama.....	23
Grafikon 21. Neto prihodi od carina 2006-2021 projekcije za 2022. godinu.....	24
Grafikon 22. Projektirani udio indirektnih poreza u BDP-u i ukupnoj potrošnji.....	25
Grafikon 23. Doprinos pojedinih vrsta prihoda projektiranom apsolutnom rastu.....	25
Grafikon 24. Projekcija prihoda od akciza na duhan	27
Grafikon 25. BDP u 2021. godini, ostvarenje i procjene DEP-a iz marta 2022.	28
Grafikon 26. Procjene DEP-a za BDP u 2022. godini	28
Grafikon 27. DEP: posljednje i prethodne projekcije nacionalnih računa	29
Grafikon 28. Razlike projekcija prihoda u odnosu na projekcije iz aprila 2022.g.	31
Grafikon 29. Ljetne projekcije (2022) Evropske komisije	33
Grafikon 30. Revizija projekcija Evropske komisije.....	33
Grafikon 31. Projekcije ECB	35

Sažetak

Projekcije makroekonomskih pokazatelja

Prema zvaničnim podacima Agencije za statistiku BiH (BHAS) Bosna i Hercegovina je u 2021. godini zabilježila realni rast BDP-a od 7,6% u odnosu na prethodnu godinu. Prema projekcijama Direkcije za ekonomsko planiranje (DEP) u Bosni i Hercegovini se u 2022. godine očekuje realni rast BDP-a od 2,7%. Imajući u vidu uslozljavanje međunarodnih političko-ekonomskih prilika koje su vezane za dešavanja u Ukrajini, te negativne ekonomske posljedice ovih dešavanja na BiH, u DEP-u navode da bi očekivana stopa realnog rasta BDP-a trebala iznositi 1,7% u 2023. godini, 2,7% u 2024. godini i 3,0% u 2025. godini.

Dosadašnji trendovi naplate prihoda

Od osnivanja UIO, u 2021. godini je ostvarena rekordna nominalna naplata prihoda od indirektnih poreza i maksimum udjela indirektnih poreza sa Jedinstvenog računa Uprave za indirektno oporezivanje (JR UIO) u ukupnoj potrošnji. U periodu januar-septembar 2022. u odnosu na isti period 2021. godine, neto naplata je bila veća za 750,3 mil KM, odnosno za 14,8%. Najveći apsolutni rast za devet mjeseci 2022. u odnosu na isti period 2021. ostvaren je u naplati PDV-a (534,2 mil KM), te akciza (126,6 mil KM) i carina (77,9 mil KM).

Projekcije prihoda od indirektnih poreza

Projekcije prihoda od indirektnih poreza temelje se na projekcijama makroekonomskih pokazatelja DEP-a iz septembra 2022. godine, a uzimaju u obzir trendove naplate indirektnih poreza, te tekuće vladine politike u oblasti indirektnog oporezivanja. Imajući u vidu specifičnosti u statističkoj osnovici za poređenje, te uzimajući u obzir ogromne nepoznanice u pogledu dešavanja u Ukrajini i razvijanja epidemiološke situacije u zemlji i okruženju, projektirana stopa rasta prihoda od indirektnih poreza za 2022. godinu iznosi 13,1%. Projektirane stope rasta prihoda od indirektnih poreza za 2023., 2024., i 2025. godinu iznose 2,9%, 3,7% i 3,3%, respektivno.

Rizici

Postoje značajni rizici za ostvarenje projekcija prihoda od indirektnih poreza zbog ogromnih nepoznanica u pogledu dešavanja u Ukrajini i razvijanja epidemiološke situacije u zemlji i okruženju. Ostvarenje projektiranog nivoa prihoda od indirektnih poreza u periodu 2022-2025 je podložno sljedećim rizicima: svim rizicima za ostvarenje projektiranih makroekonomskih pokazatelja (DEP) i rizicima koji se odnose na samu naplatu prihoda od indirektnih poreza i borbu protiv sive ekonomije.

OSNOVNI SCENARIO PROJEKCIJA INDIREKTNIH POREZA

1. Osnove i pretpostavke projekcija prihoda od indirektnih poreza iz osnovnog scenarija

Projekcije prihoda od indirektnih poreza temelje se na projekcijama makroekonomskih pokazatelja DEP-a iz septembra 2022. godine, a uzimaju u obzir trendove naplate indirektnih poreza, te tekuće vladine politike u oblasti indirektnog oporezivanja (osnovni ili *baseline* scenario).

1.1. Projekcije makroekonomskih pokazatelja, DEP, septembar 2022

U Tabeli 1. su predstavljene posljednje projekcije Direkcije za ekonomsko planiranje BiH (DEP, septembar 2022) nominalnog i realnog rasta BDP-a za period 2022-2025.

Tabela 1. Projekcija rasta BDP-a, DEP, septembar 2022

	projekcije					
	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Nominalni rast	-3,00	12,60	10,20	6,30	5,40	5,50
Realni rast	-3,20	7,60	2,70	1,70	2,70	3,00

Izvor: DEP, septembar 2022. godine

1.1.1. Projekcije za 2022. godinu

Prema zvaničnim podacima BHAS-a Bosna i Hercegovina je u 2021. godini zabilježila realni rast BDP-a od 7,6% u odnosu na prethodnu godinu¹. U DEP-u napominju da je visoka stopa ekonomskog rasta značajnim dijelom posljedica niske osnovice iz prethodne, 2020. godine, kada je ostvaren pad BDP-a kao rezultat efekata pandemije virusa korona. U DEP-ovim projekcijama rasta BDP-a za 2022. godinu kao osnov se navode podaci BHAS za kretanja u BiH koji su bili raspoloživi u vrijeme izrade njihovog dokumenta (ekonomski rast od 5,5% u prvom kvartalu 2022. godine, te kratkoročni pokazatelji koji ukazuju da je trend rasta nastavljen u drugom kvartalu ali po nižoj stopi), kao i podaci Eurostata i međunarodnih finansijskih institucija za kretanja u EU i svijetu. Također napominju da je intenziviranje ukrajinske krize i prekida u lancima snabdijevanja dovelo do snažnog rasta svjetskih cijena energenata i hrane te do pojačanja inflatornih pritisaka u BiH. Tako se, prema projekcijama DEP-a, u drugoj polovini 2022. godine u BiH očekuje usporavanje ekonomskog rasta, pri čemu se na nivou 2022. godine projektuje realni rast od 2,7%.

1.1.2. Projekcije za period 2023-2025

Imajući u vidu usložnjavanje međunarodnih političko-ekonomskih prilika koje su vezane za dešavanja u Ukrajini, te negativne ekonomske posljedice ovih dešavanja na BiH, u DEP-u navode da bi očekivana stopa realnog rasta BDP-a trebala iznositi 1,7% u 2023. godini, 2,7% u 2024. godini i 3,0% u 2025. godini. U dokumentu se navodi da osim eksternih dinamika, jako bitan faktor za ekonomski rast u zemlji predstavlja i institucionalni kapacitet zemlje u provođenju strukturalnih reformi.

¹„Bruto domaći proizvod za Bosnu i Hercegovinu 2021, Rashodni pristup, prvi rezultati“, BHAS, 30.09.2022. godine
Banja Luka: Bana Lazarevića, 78 000 Banja Luka, Tel/fax: +387 51 335 350, E-mail: oma@uino.gov.ba
Sarajevo: Zmaja od Bosne 47b, 71 000 Sarajevo, Tel:+387 33 246 081, Fax:+387 033 246 080, Web: www.oma.uino.gov.ba

1.2. Tekuće politike u oblasti indirektnog oporezivanja

Obaveze i sistem plaćanja PDV-a reguliraju se Zakonom o porezu na dodatnu vrijednost ("Službeni glasnik BiH", br. 9/05, 35/05, 100/08 i 33/17). Politika akciza regulirana je Zakonom o akcizama u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik BiH", br. 49/09, 49/14, 60/14, 91/17 i 50/22)². Politika akciza na duhan u 2022. godini utvrđena je Zakonom o akcizama i Odlukom³ Upravnog odbora UIO. Budući da je zakonski plafon ukupne akcize na cigarete od 176 KM/1000 cigareta dostignut za sve cjenovne kategorije cigareta u 2019. godini okončana je harmonizacija sa standardima EU u sferi oporezivanja cigareta, dok se na oporezivanje rezanog duhana primjenjuje politika prema izmjenama Zakona iz 2014. godine.⁴ Zakonom⁵ o carinskoj politici u Bosni i Hercegovini uređuju se osnovni elementi carinske politike, te opća pravila i postupci koji se primjenjuju na robu koja se unosi i iznosi iz carinskog područja Bosne i Hercegovine.

1.3. Trendovi naplate indirektnih poreza

1.3.1. Naplata u periodu 2006-2021

Prikupljeni prihodi od indirektnih poreza su, nakon dugoročnog trenda rasta⁶, pali u 2020. godini usljed efekata pandemije koronavirusa. U 2006. godini je prikupljeno 4,12 mlrd KM neto prihoda od indirektnih poreza na JR UIO, a u 2019. godini je iznos neto naplaćenih prihoda uvećan za čak 58,7% (6,54 mlrd KM) u odnosu na 2006. godinu.⁷ U 2021. godini je ostvarena rekordna nominalna naplata prihoda od indirektnih poreza od osnivanja UIO u iznosu od 6,92 mlrd KM.

Udio indirektnih poreza sa JR UIO u BDP-u je značajno varirao proteklih godina (Tabela 2). Od osnivanja UIO (2006) se raspon ovog pokazatelja kretao od 16,6% (minimalna vrijednost, 2009. godina) do 19,2% (maksimalna vrijednost, 2007. godina). U prethodnoj, 2021. godini, je iznosio je 17,3%. Dinamika indirektnih poreza u BDP-u zavisila je od brojnih faktora: kretanja poreznih stopa i porezne osnovice, efikasnosti naplate poreza, kretanja potrošnje, ali i drugih kategorija bruto društvenog proizvoda (investicije, uvoz i izvoz), koje osim potrošnje utiču na visinu nazivnika ovog pokazatelja. Udio indirektnih poreza sa JR UIO u ukupnoj potrošnji je također varirao, a od 2014. do 2019. godine imao je neprekidni trend rasta. U 2019. godini je iznosio 19,9%., dok je u 2020. godini opao na 18,4%. U 2021. godini je ponovo narastao na 20,1 %, što je maksimum od osnivanja UIO.

² Napominjemo da će se izmjene Zakona o akcizama („Službeni glasnik BiH“ br. 50/22) primjenjivati od momenta stupanja na snagu podzakonskih akata koje usvaja Upravni odbor UIO.

³ Odluka o utvrđivanju specifične i minimalne akcize na cigarete i iznos akcize na duhan za pušenje za 2022. godinu (Službeni glasnik BiH br. 67/21).

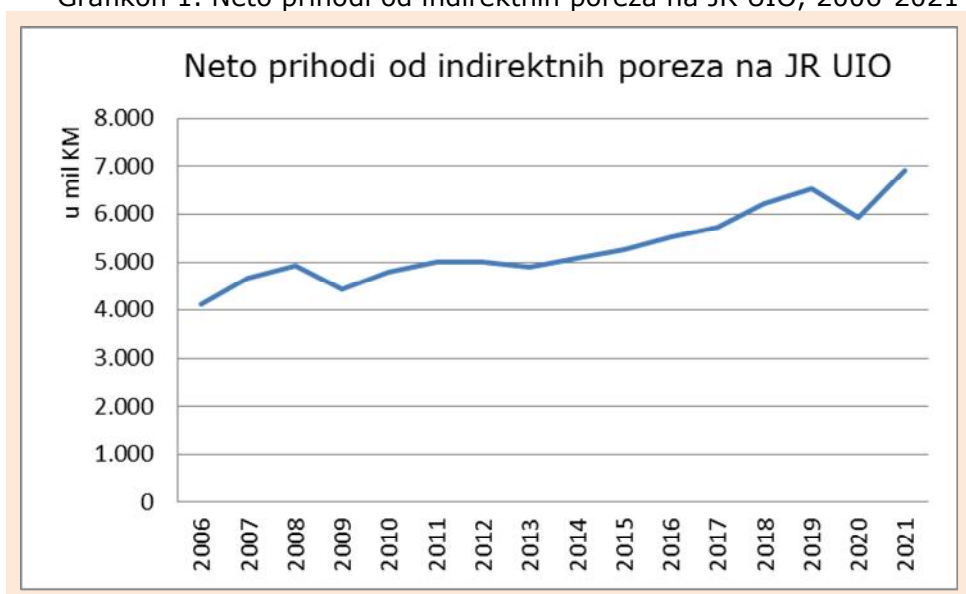
⁴ Nova politika je u primjeni od 01.08.2014. (Izmjene Zakona o akcizama u BiH „Službeni glasnik BiH“ br. 49/14)

⁵ Novi Zakon o carinskoj politici ("Službeni glasnik BiH" br. 58/15) primjenjuje se od 01.08.2022. godine ("Službeni glasnik BiH" br. 23/22), a do tog datuma se primjenjivao stari Zakon o carinskoj politici, sa izuzetkom člana 207. novog Zakona, koji se primjenjuje od 25.04.2018.g.

⁶ U skoro svim godinama od osnivanja UIO do 2019. godine zabilježen je rast prikupljenih prihoda na JR UIO. Izuzeci su bili „krizna“ 2009. godina kada je ostvaren snažan pad prihoda od 9,9%, te stagnacija i blaži pad prihoda u 2012. i 2013. godini, respektivno (Grafikon 2).

⁷ Treba napomenuti da ovi iznosi ne uključuju zaostale uplate indirektnih poreza na račune entiteta, koji su u početnim godinama nakon uvođenja PDV-a bili značajniji.

Grafikon 1. Neto prihodi od indirektnih poreza na JR UIO, 2006-2021

Izvor: Uprava za indirektno opreživanje BiH, prikaz OMA

Tabela 2. Udio prihoda od indirektnih poreza sa JR UIO u BDP-u i ukupnoj potrošnji (C) i udio potrošnje u BDP-u

(u %)	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
C/BDP	101,9	99,5	100,7	100,1	101,8	101,5	100,9	99,3	100,0	96,5	94,0	91,7	90,3	89,8	90,8	86,0
ind. por./BDP	19,1	19,2	18,1	16,6	18,0	18,2	17,8	17,0	17,5	17,4	17,5	17,3	17,8	17,9	16,7	17,3
ind. por./C	18,8	19,3	18,0	16,6	17,7	17,9	17,6	17,1	17,5	18,0	18,7	18,9	19,7	19,9	18,4	20,1

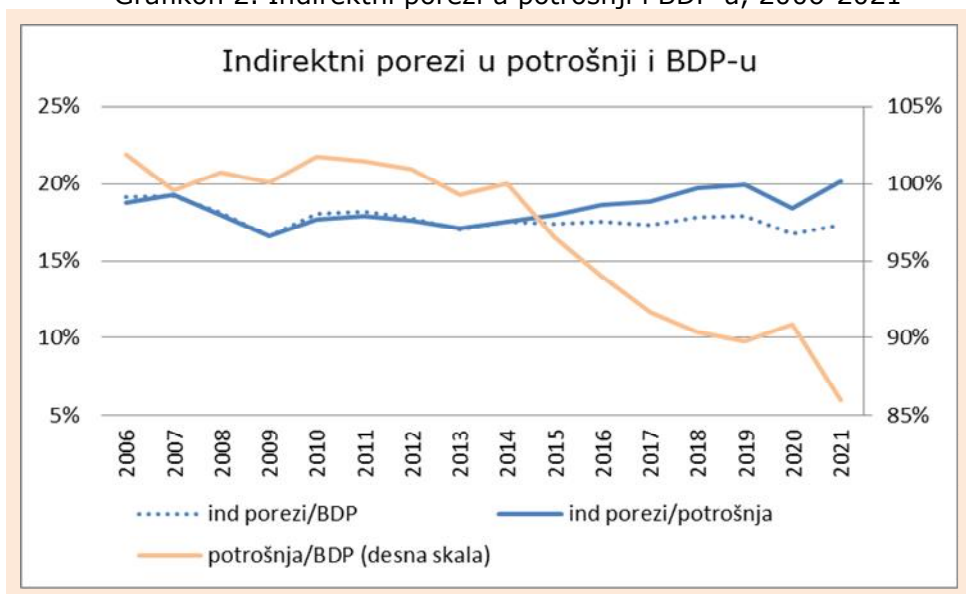
Izvor: Kalkulacija na osnovu podataka UIO i BHAS⁸

U Grafikonu 2. je udio indirektnih poreza u BDP-u BiH u periodu 2008-2021 razložen na komponente, u skladu sa metodologijom iz OECD analize⁹ na proizvod: (1) udjela prihoda od indirektnih poreza u ukupnoj potrošnji i (2) udjela ukupne potrošnje u BDP-u.

⁸ Dokumenti Agencije za statistiku BiH: Bruto domaći proizvod za Bosnu i Hercegovinu 2021, Rashodni pristup, prvi rezultati, 30.09.2022. godine; Bruto domaći proizvod prema proizvodnom, dohodovnom i rashodovnom pristupu, 2020, 28.02.2022 i Bruto domaći proizvod - vanredno saopćenje od 19.07.2021. godine

⁹ Simon, H. and M. Harding (2020), "What drives consumption tax revenues?: Disentangling policy and macroeconomic drivers", OECD Taxation Working Papers.

Grafikon 2. Indirektni porezi u potrošnji i BDP-u, 2006-2021

Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, prikaz OMA

Na osnovu Grafikona 2. se može zaključiti da je udio indirektnih poreza u BDP-u i u potrošnji bio na približno jednakom nivou sve do 2015.g, do kada se udio potrošnje u BDP-u kretao na nivou oko visokih 100%. Od 2015. godine je nastupio trend pada udjela potrošnje u BDP-u (sa izuzetkom blagog rasta u 2020. godini), a u 2021. godini on je iznosio 86,0%. Sa padom udjela potrošnje u BDP-u, od 2015. godine je linija udjela indirektnih poreza u potrošnji iznad linije njihovog udjela u BDP-u.

U 2021. godini došlo je do snažnog pada udjela potrošnje u BDP-u u odnosu na prethodnu godinu. Sa druge strane, udio indirektnih poreza u BDP-u je porastao za 0,6 p.p., čime on dostiže nivo od 17,3%. Analizirano prema komponentama iz jednačine OECD, rast udjela indirektnih poreza u BDP u 2021. godini kumulativni je rezultat godišnjeg rasta udjela indirektnih poreza u potrošnji za 1,73 p.p., te pada udjela potrošnje u BDP-u za 4,81 p.p.

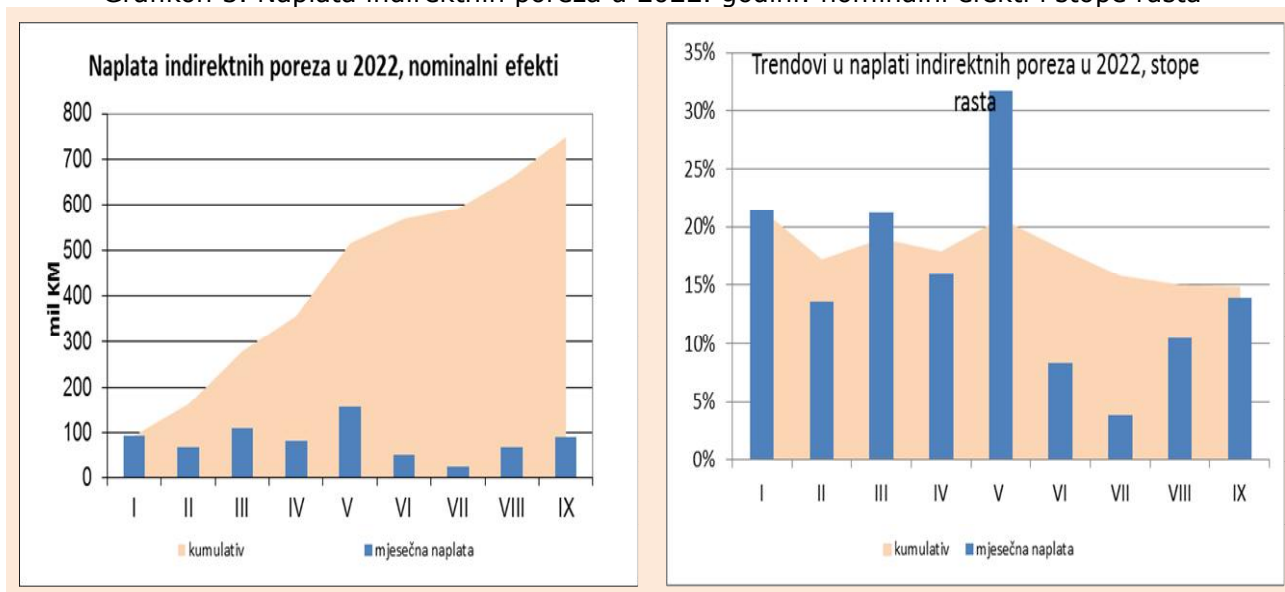
1.3.2. Naplata u periodu januar – septembar 2022.g.

Ukupna naplata

Prema preliminarnom izvještaju o gotovinskom toku na JR UIO je u mjesecu septembru 2022. naplaćeno 121 mil KM bruto prihoda više nego u istom mjesecu 2021. godine, a istodobno su isplate povrata bile veće za 30,8 mil KM. U konačnici, neto naplata indirektnih poreza u septembru je iznosila 740 mil KM, što je za 13,9% više nego u septembru 2021, odnosno za 90,2 mil KM (Grafikon 3). Snažan rast naplate u septembru povećao je kumulativni suficit u naplati indirektnih poreza. Tako je u periodu januar-septembar 2022. u odnosu na isti period 2021. neto naplata je bila veća za 750,3 mil KM, odnosno za 14,8% (Grafikon 3).

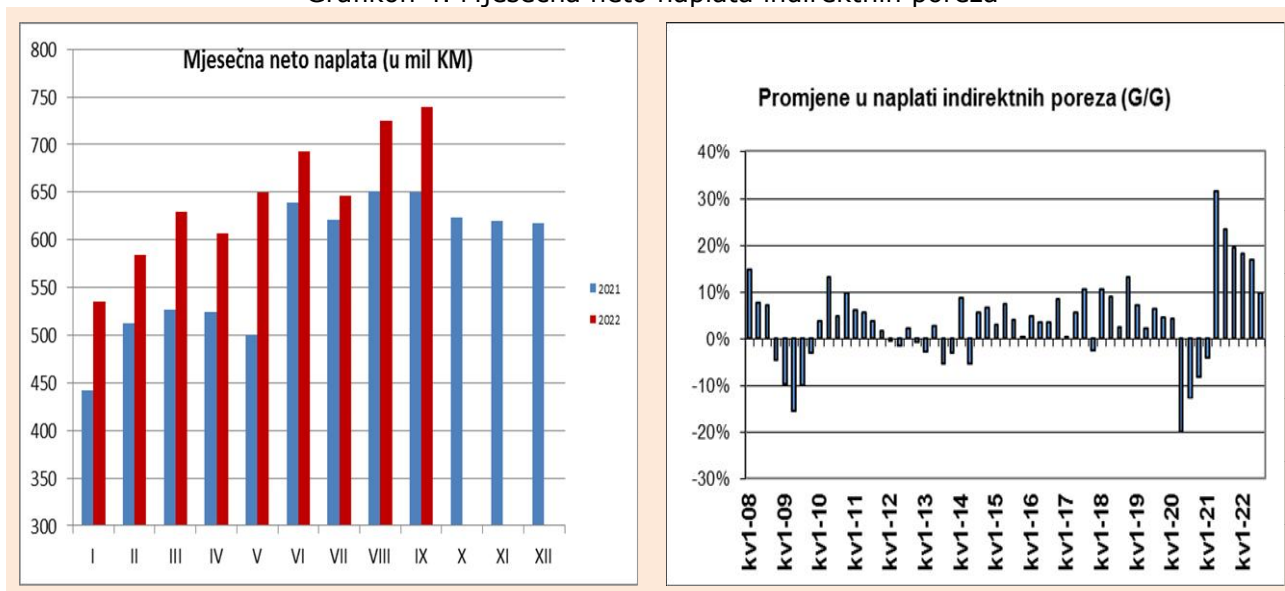
Grafikon 3. Naplata indirektnih poreza u 2022. godini: nominalni efekti i stope rasta

Izvor: Uprava za indirektno opreživanje BiH, prikaz OMA

Analiza naplate prihoda od indirektnih poreza u prvih pet mjeseci 2022. godine ukazuje na visoke neto efekte (Grafikon 3, prikaz lijevo), koji su zbog niske osnovice za poređenja iz 2021. imali za rezultat visoke mjesečne stope rasta u 2022. (Grafikon 3, prikaz desno). Do juna 2021. osnovica za poređenja bila je niska zbog restriktivnih *anti-covid* mjera (Grafikon 4, prikaz lijevo), no, već u narednim mjesecima do kraja 2021., nakon ublažavanja epidemioloških mjera, raste naplata prihoda. Zbog više osnovice za poređenje neto efekti nakon maja 2022, u smislu dodatno naplaćenih prihoda, su manji, a mjesečne stope rasta znatno niže.

Grafikon 4. Mjesečna neto naplata indirektnih poreza

Izvor: Uprava za indirektno opreživanje BiH, prikaz OMA

Kvartalna poređenja ukazuju na visoke stope rasta naplate od drugog kvartala 2021., sa trendom blagog usporavanja, koji je i očekivan zbog iscrpljivanja baznog efekta iz 2020, odnosno 2021. godine. U prvom kvartalu 2022. ostvaren je rast neto naplate indirektnih poreza od 18,2%, u

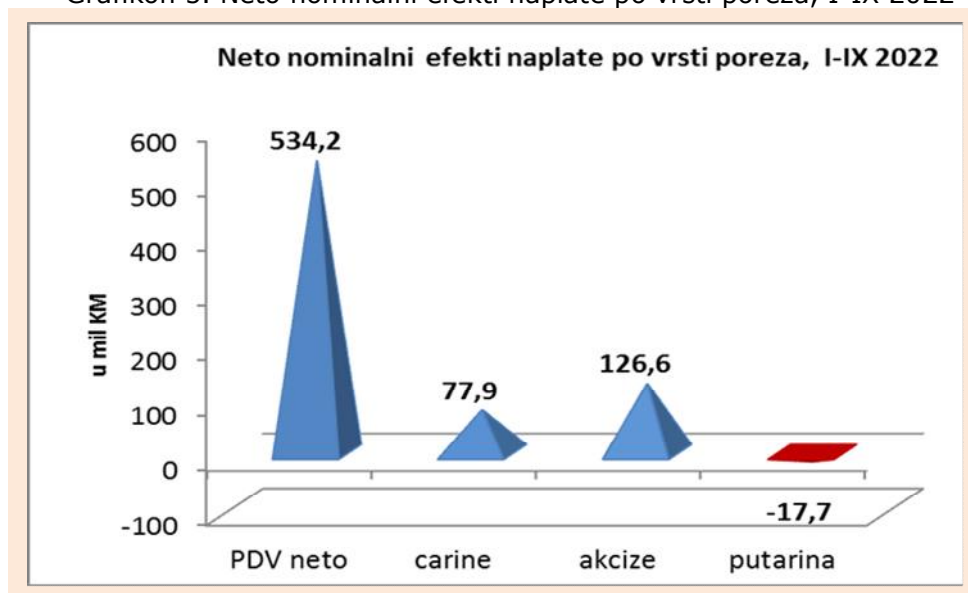
drugom kvartalu rast od 17,1 %, a u trećem kvartalu 9,9% u odnosu na isti kvartal 2021. godine (Grafikon 4, prikaz desno). Usporavanje se može vidjeti i u distribuciji neto efekata. Od ukupno 750,3 mil KM neto efekata u prvom kvartalu 2022 je ostvareno 37,2% (ili 279,2 mil KM), u drugom 38,5% (ili 289,1 mil KM), a u trećem 24,3% (ili 182 mil KM). Značajan faktor usporavanja neto naplate indirektnih poreza je i ogroman rast povrata, kao posljedice rasta uvoza¹⁰ i izvoza¹¹.

Naplata po vrsti prihoda

Posmatrano po vrstama prihoda najviša stopa rasta prihoda u septembru 2022. je zabilježena kod prihoda od carina, te PDV-a. S druge strane, najveći suficit za devet mjeseci 2022. u odnosu na isti period 2021. ostvaren je u naplati PDV-a (534,2 mil KM), te akciza (126,6 mil KM) i carina (77,9 mil KM) – Grafikon 5.

Budući da je prilikom izrade preliminarog izvještaja ostalo neusklađeno čak 55,4 mil KM prihoda, nakon konačnog usklađivanja naplate prihoda sa prijavama i deklaracijama u IT sistemu UIO može se očekivati još veći rast, na prvom mjestu, prihoda od PDV-a.

Grafikon 5. Neto nominalni efekti naplate po vrsti poreza, I-IX 2022

Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, prikaz OMA

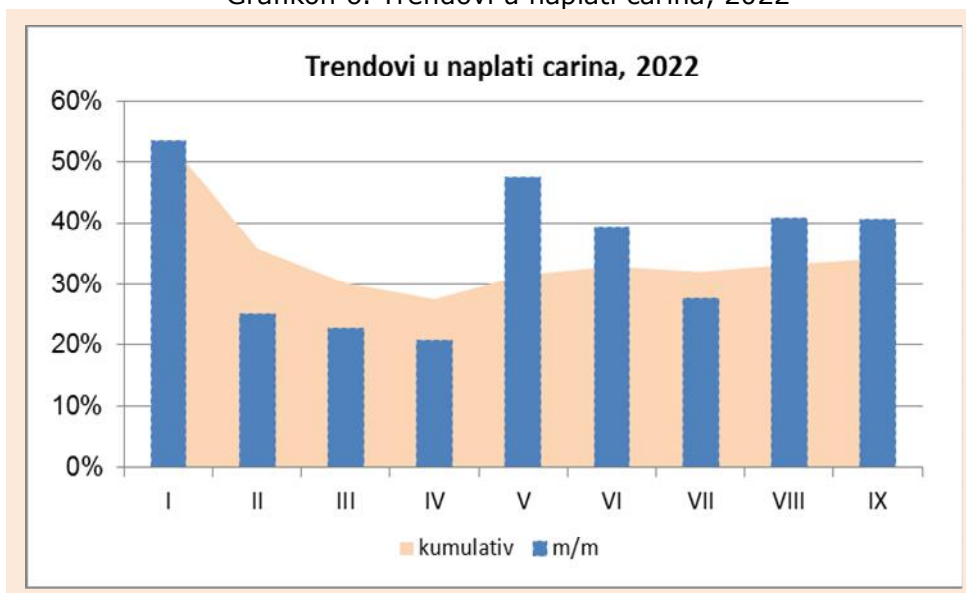
¹⁰ Prema podacima UIO rast uvoza u periodu januar-septembar 2022 iznosio je 38,5%,.

¹¹ Prema podacima UIO rast izvoza u periodu januar-septembar 2022 iznosio je 33,7%.

Carine

U septembru je nastavljen trend visokih stopa rasta prihoda od carina. Naplaćeno je 40,5% carina više nego u istom mjesecu 2021. godine, što je stabiliziralo rast kumulativnih prihoda od carina na 34,2% (Grafikon 6).

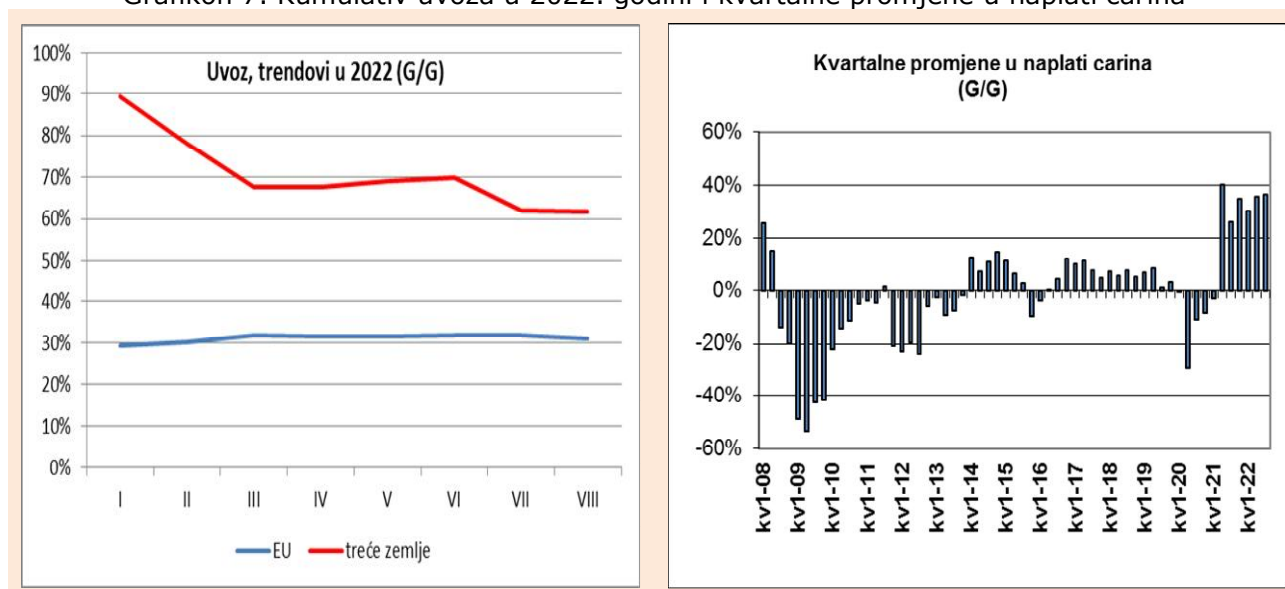
Grafikon 6. Trendovi u naplati carina, 2022

Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, prikaz OMA

S obzirom na ograničen opseg dobara na koji se primjenjuje režim carina prilikom uvoza rast prihoda od carina ovisi o rastu uvoza iz EU i iz trećih zemalja. U periodu januar-avgust 2022. uvoz iz EU je porastao za 31%, dok je uvoz iz trećih zemalja porastao za 61,6%¹².

Grafikon 7. Kumulativ uvoza u 2022. godini i kvartalne promjene u naplati carina

Izvor: Agencija za statistiku BiH, Uprava za indirektno oprezivanje BiH, prikaz OMA

¹² Izvor: Agencija za statistiku BiH, izračun OMA po grupacijama zemalja.

Grafikon 7, prikaz lijevo, pokazuje kretanje kumulativa uvoza za osam mjeseci 2022 u odnosu na isti period 2021. Primjetan je opadajući trend kod uvoza iz trećih zemalja, dok je stopa rasta uvoza iz EU u cijelom periodu stabilna. Usporavanje rasta uvoza iz trećih zemalja ima za posljedicu i manju naplatu prihoda od carina. Statistika uvoza iz EU nije strukturirana na bescarinski uvoz i uvoz na koji se plaćaju carine. Međutim, budući da je trend u naplati prihoda od carina stabilan očigledno je da u strukturi uvoza iz EU raste udio na koji se plaća carina, koji kompenzira smanjenje carina zbog usporavanja uvoza iz trećih zemalja.

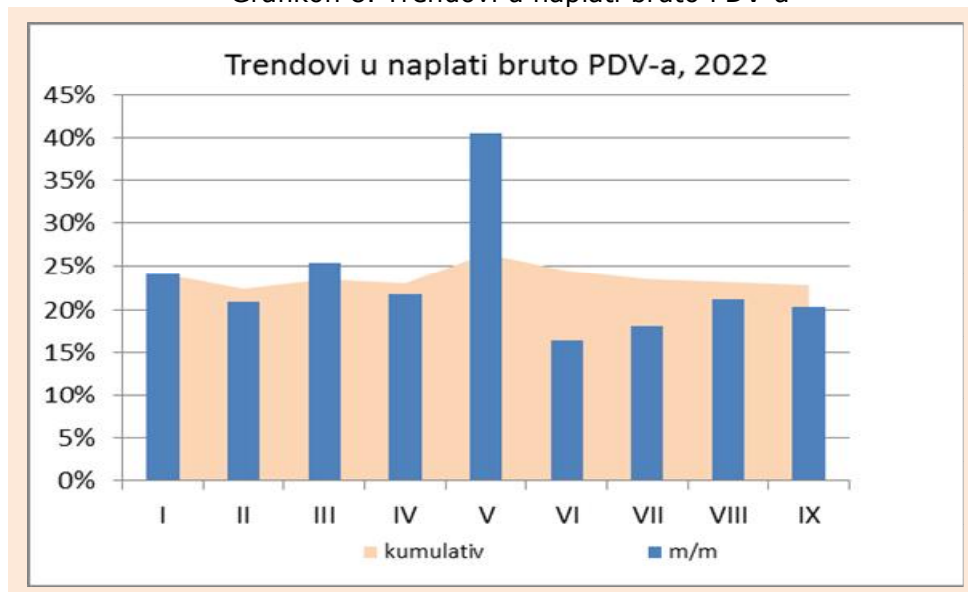
I analiza naplate carina po kvartalima ukazuje na stabilnu naplatu (Grafikon 7, prikaz desno). Od drugog kvartala 2022 stope rasta prihoda od carina se održavaju u rasponu od 30% do 40%, sa trendom rasta u drugom (35,4%) i trećem (36,4%) kvartalu 2022.

PDV

Bruto PDV

Naplata PDV-a u 2022 je stabilna, sa vrlo visokim mjesečnim stopama rasta. Mjesečne stope rasta bruto naplate su se kretale u rasponu između 20% i 25% u prvih pet mjeseci 2022. zbog efekta baze iz 2021., a posljednja tri mjeseca sa umjerenijim stopama rasta. Vrlo visoki rast u maju od 40% predstavlja ovogodišnji maksimum. Umjerenije stope rasta nakon maja, maksimalno do 20%, dovele su do usporavanja kumulativnog rasta na 22,8% na nivou devet mjeseci (Grafikon 8).

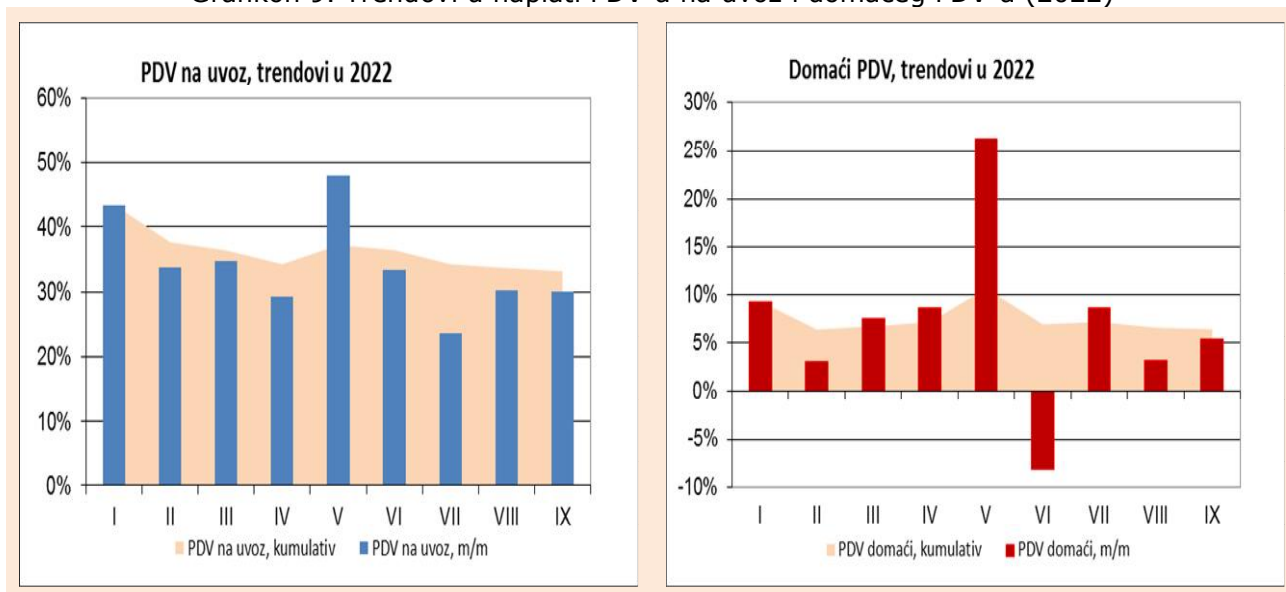
Grafikon 8. Trendovi u naplati bruto PDV-a

Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, prikaz OMA

Analiza strukture bruto PDV-a ukazuje na zaključak da je rast bruto naplate PDV-a u 2022. u najvećoj mjeri posljedica pozitivnih trendova u naplati PDV-a na uvoz. Kumulativni efekat većeg pondera PDV-a na uvoz u strukturi bruto PDV-a i vrlo visokih mjesečnih stopa rasta jeste kumulativna stopa rasta od 30% (Grafikon 9, prikaz lijevo). S druge strane, u naplati domaćeg PDV-a primjetne su snažne oscilacije, pogotovo u maju i junu (Grafikon 9, desno). Zbog osciliranja naplate kumulativna stopa rasta domaćeg PDV-a u istom periodu iznosi 6,5%. No, i dalje se radi o visokoj stopi rasta u odnosu na projekcije potrošnje. Nakon usklađivanja trenutačno neusklađenih prihoda, od kojih se veći dio odnosi na PDV-e, kumulativna stopa rasta domaćeg PDV-a će u svakom slučaju biti veća.

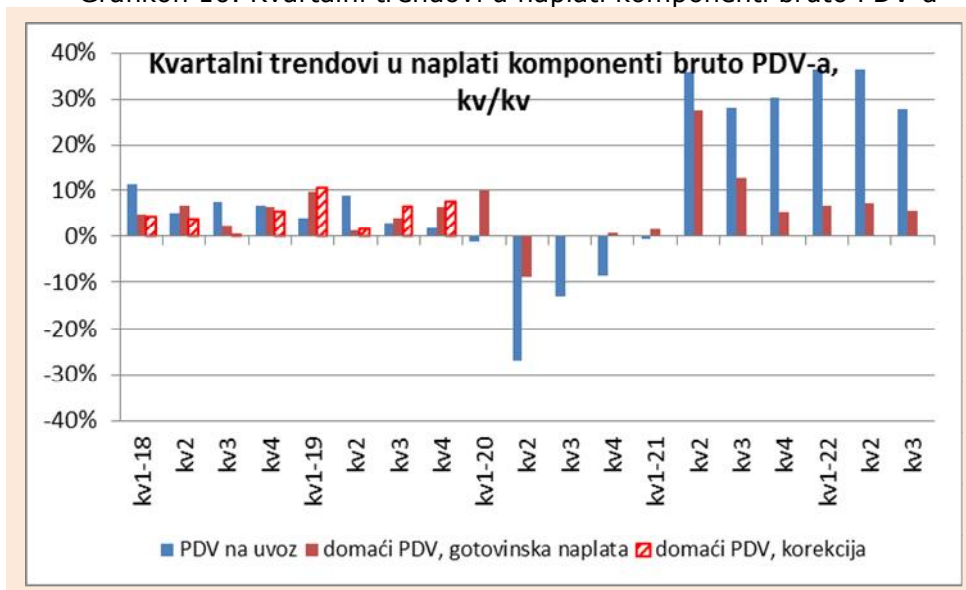
Grafikon 9. Trendovi u naplati PDV-a na uvoz i domaćeg PDV-a (2022)

Izvor: Uprava za indirektno opreživanje BiH, prikaz OMA

Kvartalna analiza pokazuje stabilan kvartalni rast domaćeg PDV-a u posljednjih šest kvartala, a evidentno je usporavanje rasta kod PDV-a na uvoz u trećem kvartalu 2022. (Grafikon 10).

Grafikon 10. Kvartalni trendovi u naplati komponenti bruto PDV-a

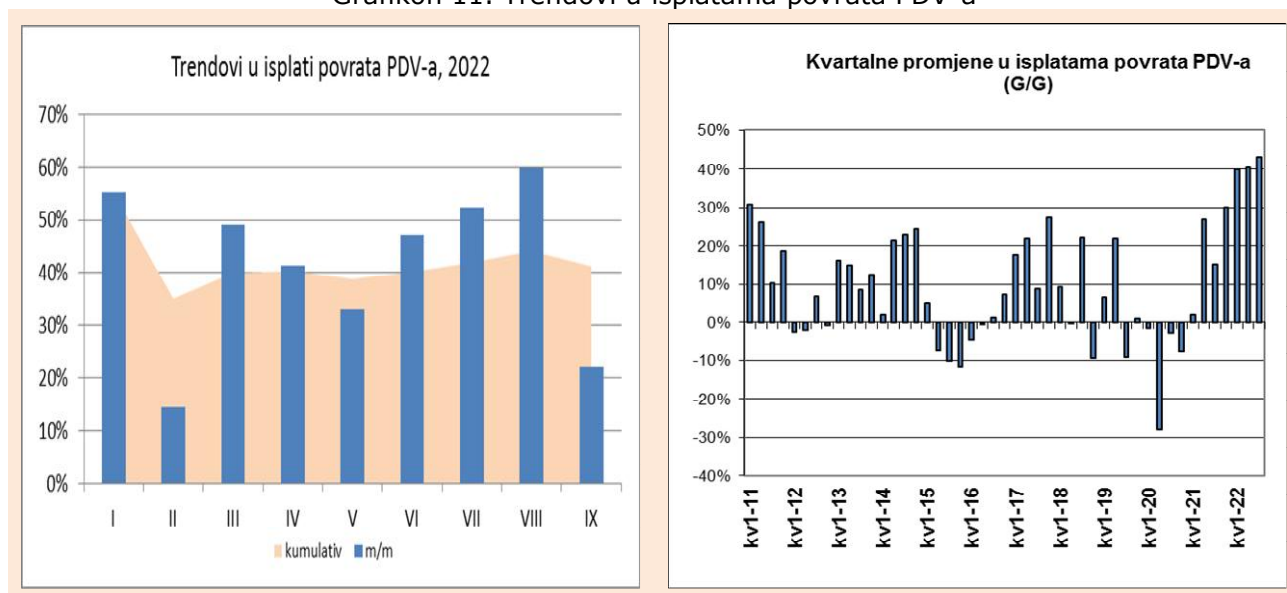

Izvor: Uprava za indirektno opreživanje BiH, prikaz OMA

Povrati

Analize mjesečnih isplata povrata PDV-a u 2022. pokazuju visoke isplate, čak i do 60% veće nego u referentnom mjesecu 2021., tako da je na nivou devet mjeseci 2022. isplaćeno čak 41,3% više povrata PDV-a nego u istom periodu 2021. (Grafikon 11, prikaz lijevo).

Grafikon 11. Trendovi u isplatama povrata PDV-a

Izvor: Uprava za indirektno opreživanje BiH, prikaz OMA

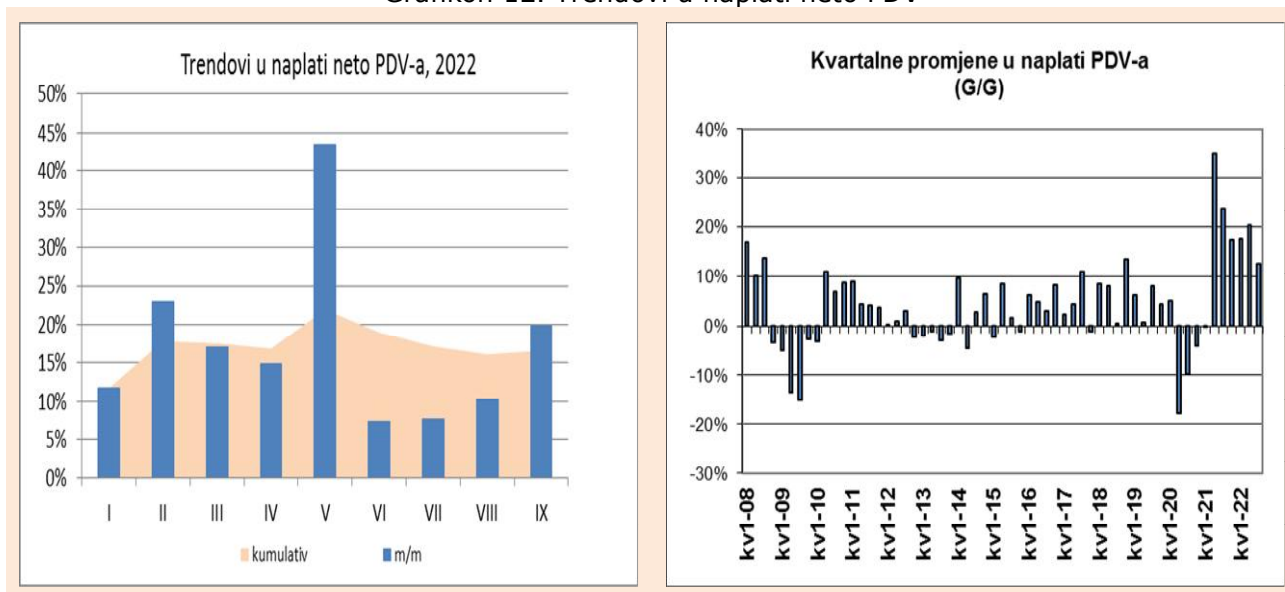
Analiza kvartalnih trendova (Grafikon 11, prikaz desno) ukazuje na vrlo visoke kvartalne stope rasta u 2022. godini, sa rastućim trendom u trećem kvartalu (43,3%). Zbog manjeg usporavanja isplata povrata u septembru 2022 (vid. Grafikon 11, prikaz lijevo) udio kumulativa povrata PDV-a u kumulativu bruto PDV za devet mjeseci 2022. je smanjen na 28,9%, što je za 3,8 procentnih poena iznad udjela u istom periodu 2021.

Neto PDV

Efekat baze iz 2021. odrazio se i na naplatu neto PDV-a. U prvih pet mjeseci zabilježene su visoke stope rasta, a od juna mjesečne stope su bile znatno niže (Grafikon 12, prikaz lijevo). Smanjenje isplata povrata u septembru pozitivno se odrazilo na mjesečnu stopu rasta neto PDV-a i zaustavilo trend smanjenja kumulativne stope rasta na 16,6%.

Analiza kvartalnih trendova ukazuje na pozitivne stope rasta od drugog kvartala 2021. godine. U prvom kvartalu 2022. zbog efekta baze ostvaren je rast neto PDV-a od 17,6%, a u drugom 20,3%. Usporavanje rasta neto PDV-a primjetno je u trećem kvartalu 2022., kada je ostvaren rast od 12,6% (Grafikon 12, prikaz desno).

Grafikon 12. Trendovi u naplati neto PDV

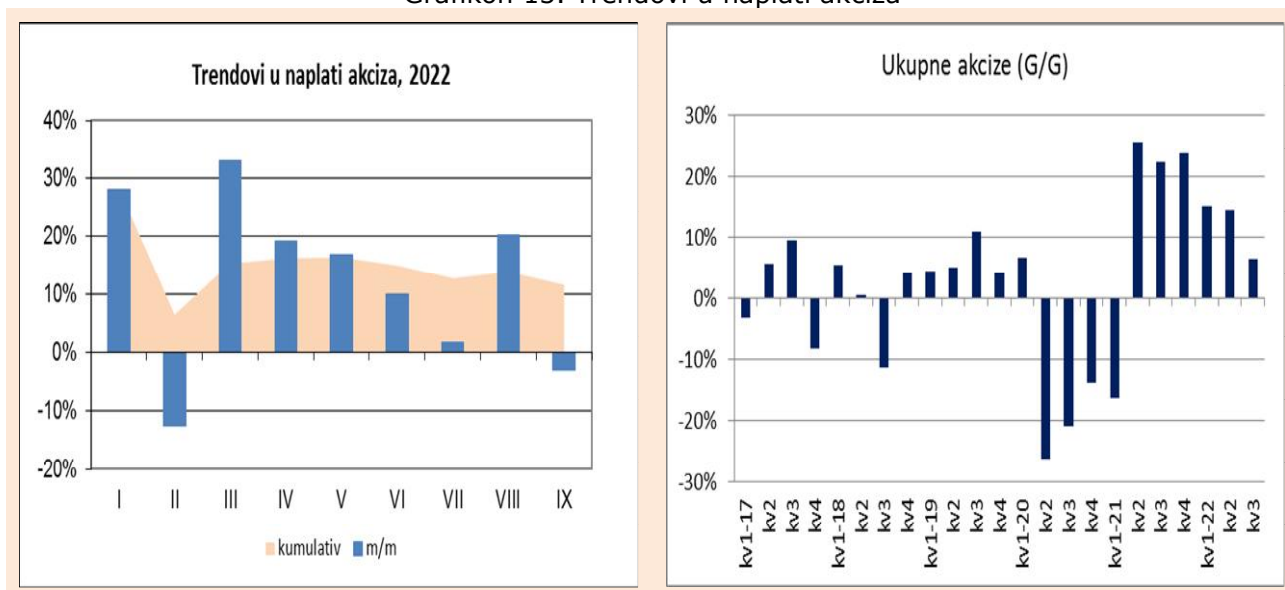
Izvor: Uprava za indirektno opreživanje BiH, prikaz OMA

Akcize

Naplata akciza u 2022. godini je u velikoj mjeri oscilirala, od negativnih mjesečnih stopa rasta u februaru i septembru, do visokih stopa rasta iznad 20%. Zbog pada naplate u septembru od 3% kumulativna stopa rasta je smanjena na 11,78% (Grafikon 13, prikaz lijevo).

Kvartalne analize pokazuju pozitivan rast u posljednjih šest kvartala, s tim da je primjetno usporavanje rasta u 2022. godini. U prvom i drugom kvartalu ostvaren je rast od 15,3%, odnosno 14,7%, a zbog lošije naplate u julu i septembru u trećem kvartalu 2022. ostvaren je rast od 6,3% (Grafikon 13, prikaz desno).

Grafikon 13. Trendovi u naplati akciza

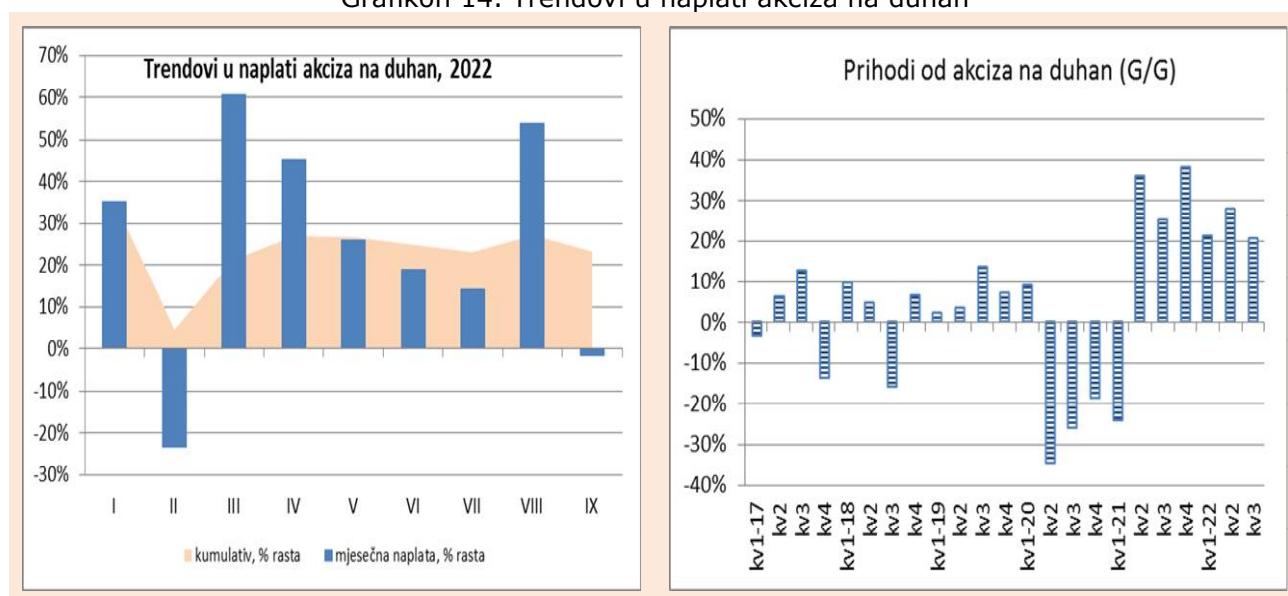

Izvor: Uprava za indirektno opreživanje BiH, prikaz OMA

Duhanske prerađevine

Analiza naplate akciza po vrstama proizvoda na koje se naplaćuju ukazuje na zaključak da je rast prihoda od akciza u cijelosti determiniran naplatom akciza na duhanske prerađevine. Štaviše efekti naplate akciza na duhanske prerađevine na ukupnu naplatu su u određenoj mjeri umanjeni zbog smanjenja naplate akciza na derivate nafte.

Grafikon 14. Trendovi u naplati akciza na duhan

Izvor: Uprava za indirektno opreživanje BiH, prikaz OMA

U početku 2022. godine naplata akciza na duhanske prerađevine je snažno oscilirala, a od marta je zabilježen stabilan rast ali ponovno sa snažnim oscilacijama. Zbog rastuće osnovice za poređenja iz 2021. godine mjesečne stope rasta su pale sa visokih 60,6%, ostvarenih u martu, na 14,1% u julu. Međutim, u avgustu je ponovno ostvaren rast naplate prihoda od čak 53,9%, a u septembru pad od 1,7%. U konačnici kumulativna stopa rasta za devet mjeseci 2022. iznosi 23,3% (Grafikon 14, prikaz lijevo).

Kvartalna analiza pokazuje vrlo visoke stope rasta od drugog kvartala 2021. Stope rasta u 2022. su malo niže, u prvom i trećem kvartalu 21%, a u drugom 27,9% (Grafikon 14, prikaz desno).

Mjesečne oscilacije u naplati akciza na duhanske prerađevine posljedica su činjenice da *de facto* 86% tržišta cigareta drže dvije multinacionalne duhanske korporacije, te da od njihovih poslovnih planova, strategija nastupa na tržištu BiH i projekcija buduće potrošnje ovise i zahtjevi za izdavanjem akciznih markica, a time i naplata akciza. Ukoliko se analizira shema naplate akciza na duhanske prerađevine u 2021. može se zaključiti da je u prvih pet mjeseci naplata bila jako niska, što ima za rezultat više mjesečne stope rasta u tom dijelu 2022. Visok rast naplate akciza u januaru 2022. posljedica je blagih *anti-covid* mjera u BiH koje su privukle nerezidente u BiH i koja je rezultirala uspješnom zimskom sezonom u pogledu potrošnje. Visoka naplata akciza na duhanske prerađevine u martu i aprilu 2022. posljedica je uvoza cigareta pred vjerske i državne praznike u aprilu i maju¹³. Najava povećanja cijena cigareta¹⁴, iako se nije odnosila na sve brendove cigareta na tržištu, pozitivno se odrazila na naplatu prihoda. U očekivanju veće potražnje cigareta zbog najavljenog poskupljenja duhanske kompanije su pred povećanje cijena u mjesecu

¹³ Treba imati u vidu da se akcize plaćaju *ex ante*, u momentu preuzimanja akciznih markica od strane uvoznika, a da se plasman uvezenih cigareta na tržištu BiH vrši mjesec do mjesec i po nakon preuzimanja markica.

¹⁴ Od 01.07.2022., odnosno od 18.07.2022.

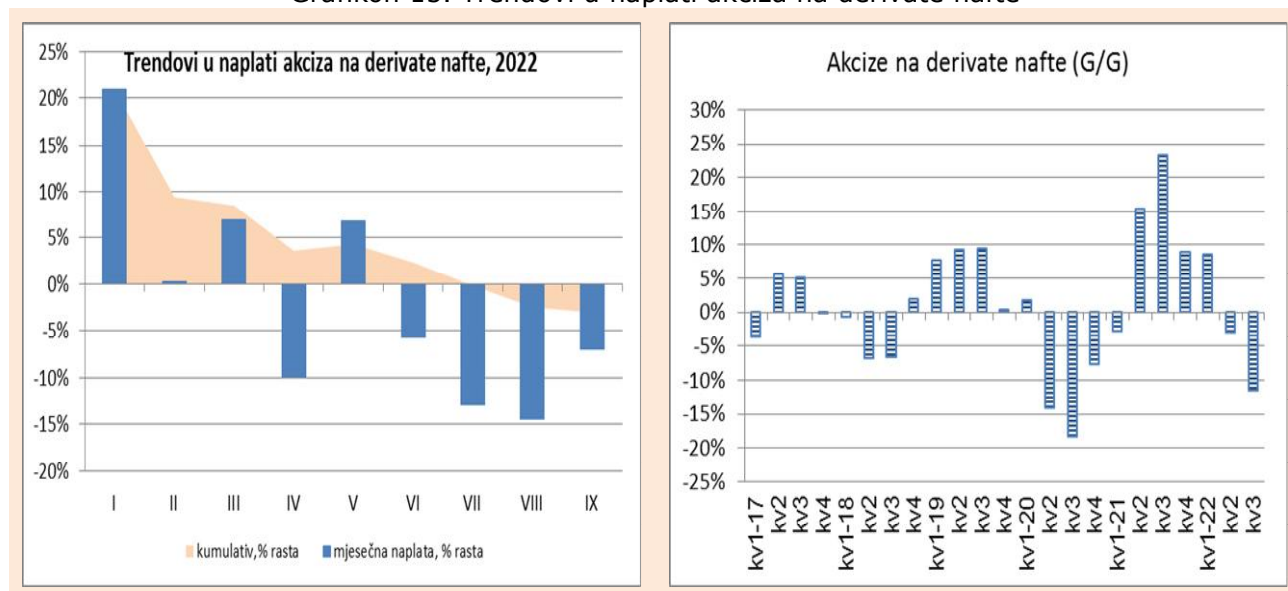

junu povećale zahtjeve za izdavanjem akciznih markica, što je rezultiralo rastom naplate akciza. Rast potražnje za cigaretama u ljetnoj sezoni, povezan sa visokim uplatama akciza u avgustu, iscrpljen je lošom naplatom akciza u septembru, što je vjerovatno u korelaciji sa padom dolazaka nerezidenata. U cjelini, očigledno je da su se ostvarila očekivanja da će u ljetnoj sezoni značajnije porasti potrošnja nerezidenata (dijaspora, turisti, osobe u tranzitu, prekogranična potrošnja) i pored rasta maloprodajnih cijena cigareta. Politika zadržavanja iste maloprodajne cijene najjeftinijeg brenda cigareta čak sedam mjeseci je spriječila migraciju konzumenata iz te kategorije kupaca na crno tržište ili na korištenje duhana. S druge strane, politika ekonomije obima uz umjerene cijene je očigledno bila profitabilna, i pored rasta troškova inputa, te je donijela prihode, kako duhanskoj industriji, tako i prihoda od akciza i pripadajućeg PDV-a na JR UIO.

Derivati nafte

Za razliku od akciza na duhanske prerađevine dubioze u naplati akciza na derivate nafte su iz mjeseca u mjesec sve veće. U junu je bio ostvaren pad prihoda od akciza od 5,7%, u julu pad od 12,9%, u avgustu čak 14,5%, a u septembru 7% u odnosu na referentne mjesece 2021. (Grafikon 15, prikaz lijevo). To je i očekivano, s obzirom na visoki rast maloprodajnih cijena derivata nafte koji nije praćen rastom dohotka. Treba imati u vidu da je prva dva mjeseca 2022., do izbivanja rata u Ukrajini, naplata akciza na derivate nafte bila solidna, uzimajući u obzir rast cijena nafte na svjetskom tržištu. Zbog cjenovne konkurentnosti BiH je bila u zimskoj sezoni atraktivna destinacija nerezidentima, kako dijaspori i turistima, tako i osobama u pograničnim krajevima i u tranzitu, što je rezultiralo povećanom potrošnjom. To je ujedno i razlog što je na nivou prvog polugodišta ipak ostvaren skroman rast naplate akciza na derivate nafte od 2,3%. Nakon izbivanja ratnih sukoba pad potrošnje, a time i naplate akciza, bio je neminovan zbog visokog rasta maloprodajnih cijena derivata nafte. Nakon strmoglavog pada naplate u trećem kvartalu 2022. kumulativna naplata akciza na derivate nafte za devet mjeseci 2022. je manja za 3,1% u odnosu na naplatu akciza u istom periodu 2021.

Grafikon 15. Trendovi u naplati akciza na derivate nafte

Izvor: Uprava za indirektno opreživanje BiH, prikaz OMA

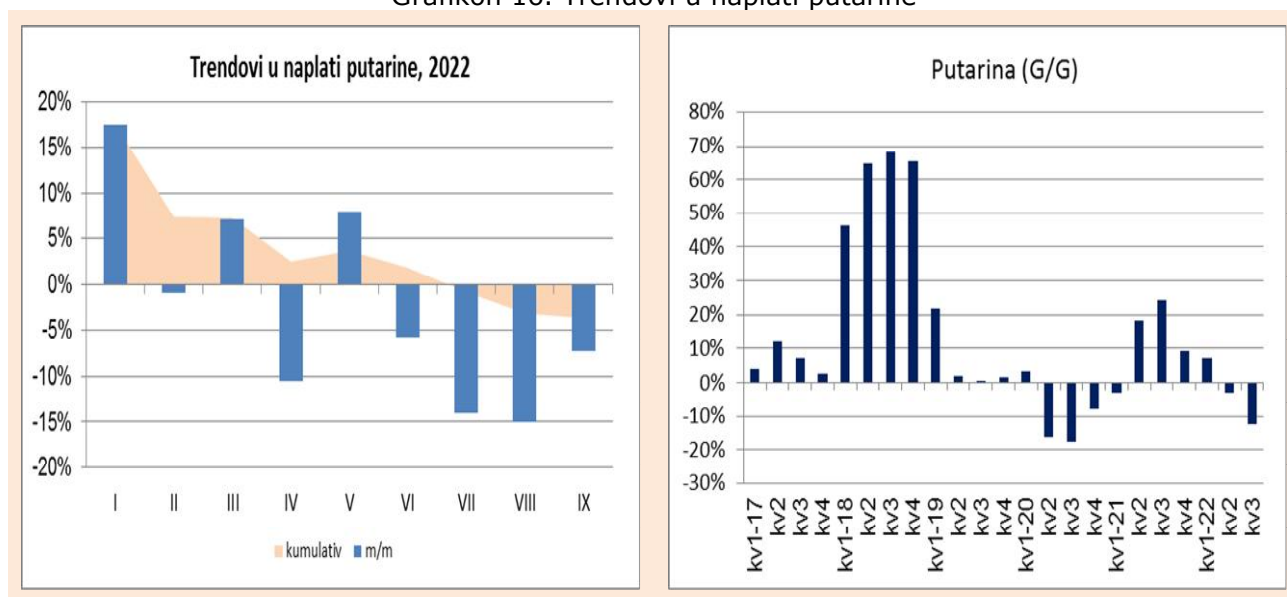
Kvartalna analiza na najbolji način ilustrira negativne trendove u naplati akciza na derivate nafte. Pozitivni trendovi iz 2021. zadržali su se samo u prvom kvartalu, kad je ostvaren rast akciza od 8,5%. Rat u Ukrajini, zaoštavanje energetske krize i povećanje cijena nafte na svjetskom tržištu

donijelo je prvo pad od 3% u drugom kvartalu 2022., da bi u trećem kvartalu pad akciza iznosio čak 11,6% (Grafikon 15, prikaz desno).

Putarina

Naplata prihoda od putarine prati naplatu akciza na derivate nafte, s tim da su negativni trendovi lošiji nego kod naplate akciza na derivate nafte zbog različitog obuhvata osnovice i obračuna akciza i putarine. Zbog daljeg pada naplate putarine u septembru od 7,3% kumulativni pad za devet mjeseci iznosi 3,7% (Grafikon 16, prikaz lijevo).

Grafikon 16. Trendovi u naplati putarine

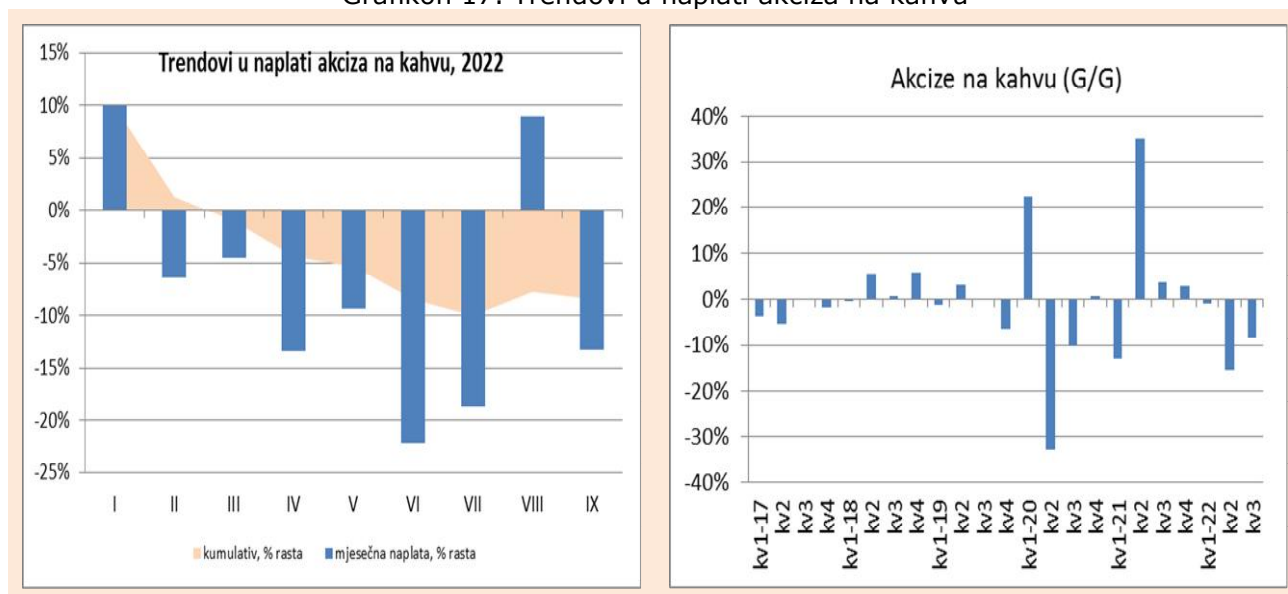
Izvor: Uprava za indirektno opreživanje BiH, prikaz OMA

Kvartalne analize pokazuju sličan negativni trend kao i kod akciza na derivate nafte, s tim da su stope još niže. U trećem kvartalu pad prihoda od putarine iznosi 12,2% (Grafikon 16, prikaz desno).

Kahva

Naplata akciza na kahvu je bila negativna u svim mjesecima osim u januaru i avgustu, tako da je na nivou devet mjeseci 2022. zabilježen pad od 8,5% (Grafikon 17, prikaz lijevo). Kvartalna analiza ukazuje na negativne trendove u sva tri kvartala 2022. (Grafikon 17, prikaz desno).

Grafikon 17. Trendovi u naplati akciza na kahvu

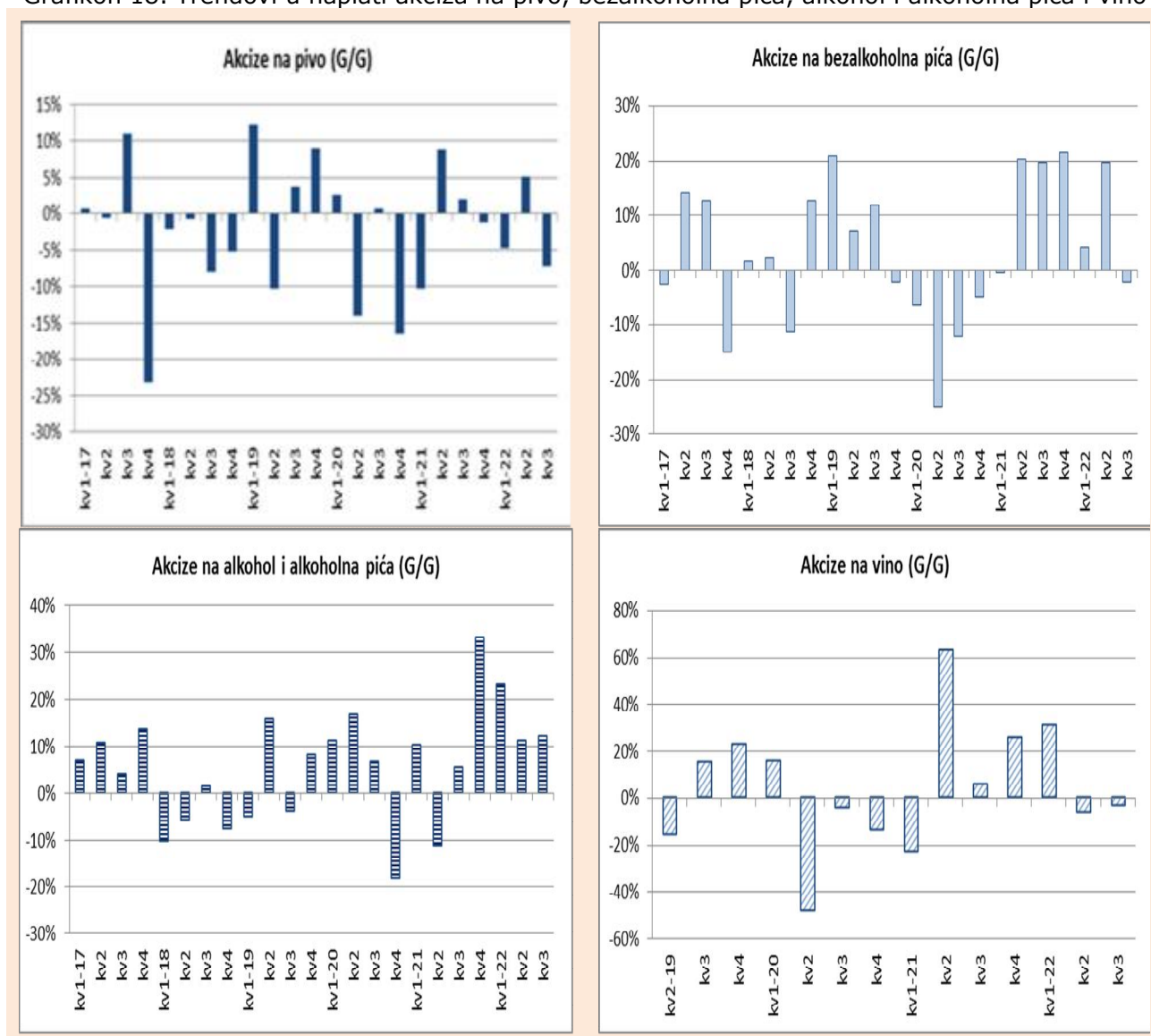

Izvor: Uprava za indirektno opreživanje BiH, prikaz OMA

Pivo, vino, alkohol, alkoholna i bezalkoholna pića

U 2022. pozitivni trendovi iz 2021. su nastavljeni samo u naplati akciza na alkohol i alkoholna pića u sva tri kvartala (Grafikon 18). S druge strane, u naplati akciza na bezalkoholna pića trendovi su se pogoršali u trećem kvartalu 2022., a u naplati akciza na vina i u drugom kvartalu 2022. Za razliku od ostalih vrsta indirektnih poreza u naplati akciza na pivo nije bilo pozitivnih efekata, niti u drugom polugodištu 2021. u odnosu na ekstremno nisku bazu u 2020., niti u prvom dijelu 2022. godine. Pozitivan rast naplate je ostvaren samo u drugom kvartalu 2022., dok je u prvom i trećem kvartalu ostvaren pad naplate. Čak ni rast od 6,1% u naplati akciza na uvozna piva na nivou devet mjeseci 2022. i njihov visok ponder u ukupnoj naplati nije moglo neutralizirati pad prihoda od akcize na domaća piva od 8,8%.

Grafikon 18. Trendovi u naplati akciza na pivo, bezalkoholna pića, alkohol i alkoholna pića i vino

Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, prikaz OMA

2. Projekcije prihoda od indirektnih poreza 2022-2025 (osnovni scenario)

Projekcije prihoda za period 2022-2025 dostupne su u Tabeli 3. Kako bi se osigurala uporedivost projektiranih i naplaćenih prihoda od indirektnih poreza, projekcije prihoda od indirektnih poreza prikazane su na gotovinskoj osnovi u skladu sa izvještajima UIO o naplati po vrstama prihoda.

U Tabeli 4. su prikazane projekcije prihoda u % BDP-a.

Tabela 3. Osnovni scenario projekcija prihoda od indirektnih poreza (2022-2025), oktobar, 2022. g.

Vrsta prihoda (neto)	u mil KM					Projektirana stopa rasta			
	Izvršenje	Projekcija							
	2021	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
PDV	4.429,9	5.087,1	5.329,3	5.474,8	5.663,2	14,8%	4,8%	2,7%	3,4%
Akcize	1.475,9	1.640,4	1.604,4	1.709,8	1.744,4	11,1%	-2,2%	6,6%	2,0%
Carine	324,4	423,2	449,1	476,0	510,3	30,5%	6,1%	6,0%	7,2%
Putarina	655,0	626,5	637,2	654,4	674,0	-4,4%	1,7%	2,7%	3,0%
Ostalo	34,1	50,8	34,1	34,1	34,1	49,2%	33,0%	0,0%	0,0%
UKUPNO	6.919,3	7.828,1	8.054,0	8.349,0	8.625,9	13,1%	2,9%	3,7%	3,3%
Namjenska putarina *)	-409,1	-391,6	-398,2	-409,0	-421,2	-4,3%	1,7%	2,7%	3,0%
SREDSTVA ZA RASPODJELU	6.510,3	7.436,5	7.655,8	7.940,0	8.204,6	14,2%	2,9%	3,7%	3,3%

Napomena:

*) Namjenska putarina je do 1.2.2018. iznosila 0,10 KM/litar derivata nafte, namijenjen u cijelosti za izgradnju autoputeva, a od 1.2.2018. 0,25 KM/litar derivata nafte, za izgradnju autoputeva (0,20 KM/litri) i izgradnju i rekonstrukciju ostalih puteva (0,05 KM/litri).

Kategorija „Ostalo“ uključuje ostale prihode koji se prikupljaju na JR UIO (prihodi od terminala, zakupnina i sl.) te neusklađene prihode (prihodi koji ostanu neusklađeni nakon konačnog usklađivanja naplate prihoda sa prijavama i deklaracijama u IT sistemu UIO)

Tabela 4. Osnovni scenario projekcija prihoda od indirektnih poreza u % BDP-a, oktobar, 2022

Vrsta prihoda (neto)	u % BDP-a				
	Izvršenje	Projekcija			
	2021	2022	2023	2024	2025
PDV	11,1%	11,6%	11,4%	11,1%	10,9%
Akcize	3,7%	3,7%	3,4%	3,5%	3,4%
Carine	0,8%	1,0%	1,0%	1,0%	1,0%
Putarina	1,6%	1,4%	1,4%	1,3%	1,3%
Ostalo	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%
UKUPNO	17,3%	17,8%	17,2%	16,9%	16,6%
Namjenska putarina	-1,0%	-0,9%	-0,9%	-0,8%	-0,8%
SREDSTVA ZA RASPODJELU	16,3%	16,9%	16,4%	16,1%	15,8%

Izvor podataka za BDP: BHAS, rashodni pristup, septembar 2022 i Projekcije DEP-a, septembar 2022

2.1. Projekcije za 2022. godinu

Prilikom izrade projekcija prihoda za 2022. godinu ne može se osloniti na sezonske sheme naplate prihoda iz 2020. i 2021. godine, s obzirom da su one izašle iz ranijih okvira zbog efekata virusa korona. Sezonska shema je uzdrmana za sve prihode koji imaju izraženu sezonsku komponentu (domaći PDV, PDV na uvoz, akcize na bezalkoholna pića, putarina i carine), te za ukupne neto prihode kod kojih sezonska komponenta nije toliko značajna. Mjesečna dinamika prihoda u 2020. godini je potpuno odudarala od tzv. *pre-COVID-19* sezonske sheme. Raspon mjesečnih stopa rasta neto prihoda (razlika između maksimalne i minimalne vrijednosti) iznosio je 44,2 p.p. Iako se nekim dijelom vratila na stari šablon, naplata neto prihoda od indirektnih poreza u 2021. godini takođe poprilično odudara od stare sezonske sheme.¹⁵ U 2021. je raspon mjesečnih stopa rasta neto prihoda od indirektnih poreza bio još viši nego u 2020. godini i iznosio je visokih 54,1 p.p. što je rezultat: (1) poremećaja sezonske sheme u baznoj 2020. godini, i (2) karakteristika sezonske sheme u 2021. godini.

U prvih devet mjeseci 2022. godine ostvarena je stopa rasta neto prihoda od indirektnih poreza od 14,8% u odnosu na isti period 2021. godine. Prema projekcijama DEP-a, očekuje se nominalni rast BDP-a od 12,6% u 2022. godini. Imajući u vidu da stopa rasta prihoda u periodu I-IX 2022. godine dijelom proizilazi iz specifičnosti u statističkoj osnovici za poređenje (niska osnovica u prvom dijelu 2021. godine zbog strogih restriktivnih mjera u borbi protiv virusa korona), te uzimajući u obzir ogromne nepoznanice u pogledu dešavanja u Ukrajini i razvijanja epidemiološke situacije u zemlji i okruženju, **projektirana stopa rasta prihoda od indirektnih poreza za 2022. godinu** je nešto niža od devetomjesečne stope rasta i **iznosi 13,1%**.

2.1.1. PDV

Nakon pada neto prihoda od PDV-a u 2020. godini od 6,8%, koji je bio posljedica pandemije virusa korona, u 2021. godini zabilježen je njihov snažan oporavak. U 2021. godini ostvarena je visoka stopa rasta neto prihoda od PDV-a od 18,2% u odnosu na prethodnu godinu, pri čemu je naplata premašila prikupljene neto prihode u „predkriznoj“ 2019. godini za preko 400 mil KM. Analiza trendova naplate neto PDV-a u tekućoj godini ukazuje na nastavak pozitivnih trendova iz 2021. godine. Na osnovu preliminarog izvještaja, u prvih devet mjeseci 2022. godine ostvaren je rast neto prihoda od PDV-a od 16,6%. Naplatu u prvih devet mjeseci 2022. karakteriziraju vrlo visoka stopa rasta prihoda od PDV-a na uvoz, stabilna stopa rasta prihoda od domaćeg PDV-a i visoke isplate povrata (vid. dio 1.3.2. Naplata u periodu januar – septembar 2022.g.). Projektirani iznos prihoda od PDV-a u 2022. godini iznosi 5.087,1 mil KM, što je za 14,8% više od ostvarenja u 2021. godini. Projekcija je zasnovana na istorijskoj sezonskoj shemi naplate pojedinih kategorija PDV-a (koja ne uključuje specifičnosti u prethodne dvije godine), te kretanjima i projekcijama makroekonomskih pokazatelja.

2.1.2. Akcize i putarina

Prihodi od akciza na derivate nafte

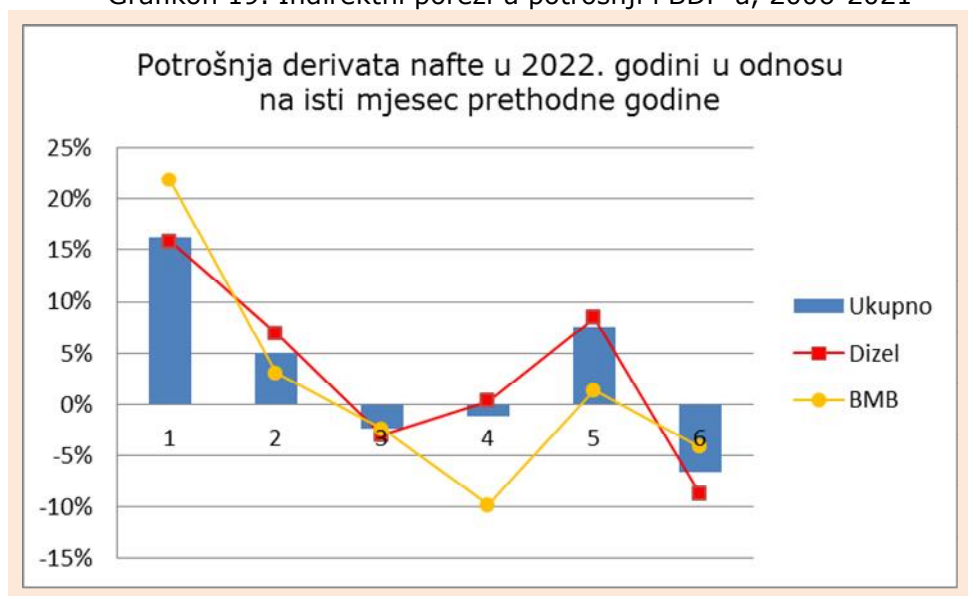
U prvih šest mjeseci 2022. godine je ukupna potrošnja¹⁶ derivata nafte porasla za 2,4%. Potrošnja dizel goriva porasla je za 2,5%, benzina za 0,7% a svih drugih derivata ukupno (lož ulje, kerozin, tečni naftni plin) za 4,8%. Na Grafikonu 19. je prikazana potrošnja derivata po mjesecima u

¹⁵ Opširnije: Regoje, A. (2022). „Uticaj pandemije virusa korona na dinamiku naplate prihoda od indirektnih poreza u 2020 i 2021. godini“. OMA Bilten br. 201-202, mart/april 2022, www.oma.uino.gov.ba. U analizi su, nakon kalkulacije sezonskih indeksa na osnovu podataka iz perioda 2010-2019, postavljeni regresioni modeli i izračunati koeficijenti determinacije sezonskih indeksa i stvarnih udjela mjesečnih iznosa pojedinih vrsta prihoda u odgovarajućem periodu, kako bi se prikazalo koliko dobro se sezonski indeksi uklapaju u stvarne udjele u pomenutom periodu. Koeficijent determinacije sezonskih indeksa i stvarnih udjela mjesečnih iznosa ukupnih neto prihoda od indirektnih poreza u periodu 2010-2019 iznosio je 77,5%. U 2020. godini iznosio je svega 0,6%, dok je u 2021. godini porastao na 65,3%.

¹⁶ Pojam „potrošnja“ derivata uključuje količinu uvezenih derivata nafte prema podacima UIO.

prvom polugodištu 2022. godine. Na osnovu prikaza, može se zaključiti da je, nakon rasta potrošnje derivata u januaru i februaru, sa početkom ratnih dešavanja u Ukrajini i rastom cijena na svjetskom tržištu nafte, u martu nastupio pad potrošnje koji traje svo vrijeme posmatranog perioda sa izuzetkom u mjesecu maju, kada se ostvareni rast dijelom može pripisati efektima niske osnovice potrošnje dizel goriva u istom mjesecu prethodne godine. U vrijeme izrade projekcija nisu bili dostupni podaci o potrošnji derivata za treći kvartal, ali pad naplaćenih akciza u tom kvartalu od 11,6% ukazuje na dalje pogoršanje trendova.

Grafikon 19. Indirektni porezi u potrošnji i BDP-u, 2006-2021

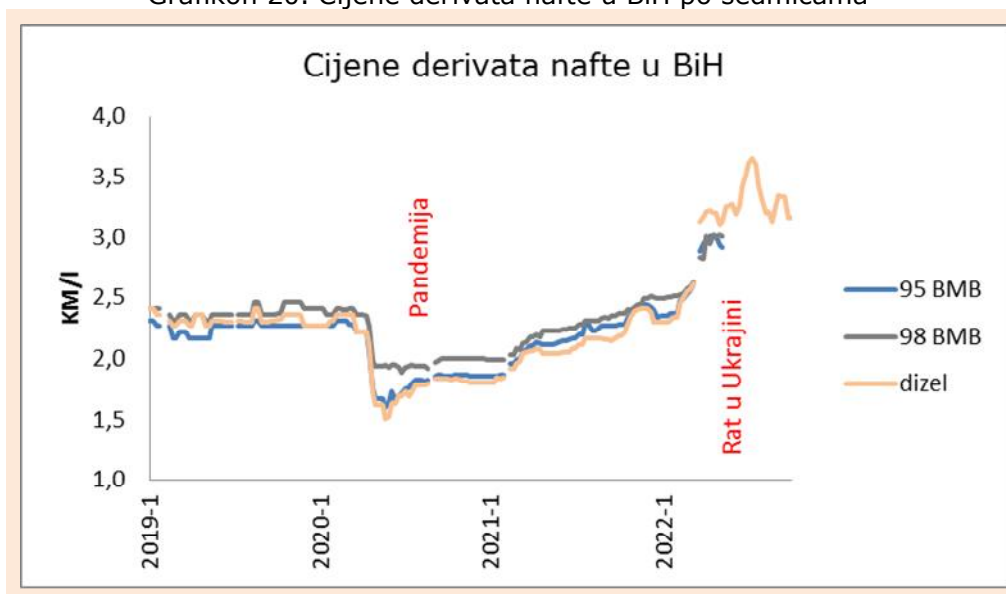
Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, prikaz OMA

Na Grafikonu 20. prikazane su sedmične cijene¹⁷ dizel goriva i benzina na tržištu BiH od početka 2019. godine pa do posljednjih raspoloživih podataka na web stranici Vanjskotrgovinske komore BiH. Cijene derivata nafte na tržištu BiH snažno su pale u aprilu i maju 2020. godine, kao posljedica pandemije virusa korona (Grafikon 20). U 21. sedmici 2020. godine cijena dizel goriva iznosila je svega 1,5 KM/l, dok je cijena goriva BMB-95 iznosila 1,6 KM/l. Od 22. sedmice 2020. godine (kraj maja) cijene derivata bilježe trend rasta. Dešavanja u Ukrajini uticala su na intenziviranje trenda rasta cijena, tako da su, prema posljednjim dostupnim objavljenim podacima za benzin¹⁸, u 19. sedmici 2022. godine cijene goriva BMB-95 porasle za 24,2% u odnosu na 1. sedmicu 2022. godine, dostižući nivo od visokih 2,92 KM/l. Prosječne cijene dizel goriva dostigle su svoj maksimum od 3,66 KM/l u 28. sedmici 2022. godine. U posljednjoj sedmici za koju su dostupni podaci, 40. po redu u 2022. godini, prosječna cijena dizel goriva iznosila je 3,16 KM/l.

¹⁷ Na web stranici Vanjskotrgovinske komore BiH objavljuju se sedmične cijene derivata nafte na tržištu BiH (podaci *International Road Transport Union-a*). Izvor: <https://www.komorabih.ba/>

¹⁸ Nakon 19. sedmice 2022. godine prekinuto je izvještavanje o cijenama za goriva 95 BMB i 98 BMB na web stranici Vanjskotrgovinske komore BiH sa podacima *International Road Transport Union*). Dostupni su jedino podaci o najčešćim cijenama goriva za pojedine kompanije u BiH.

Grafikon 20. Cijene derivata nafte u BiH po sedmicama

Izvor: Pregled OMA na osnovu podataka International Road Transport Union-a, preuzetih sa web stranice Vanjskotrgovinske komore BiH, <https://www.komorabih.ba/>

Nakon pozitivnih trendova u prvom kvartalu, kada je zabilježen rast bruto prihoda od akciza na derivate nafte od 8,5%, u drugom kvartalu ostvaren je pad naplate od 3,0%, a u trećem još viši pad od 11,6%. Uzimajući u obzir sve navedeno (trendove potrošnje i cijena derivata nafte), kao i prognoze makroekonomskih pokazatelja (DEP, septembar 2022), te procjene cjenovne elastičnosti potražnje za derivatima nafte u BiH (OMA), projektirani iznos neto prihoda od akciza na derivate nafte za 2022. godinu iznosi 502,9 mil KM, što je za 4,1% manje od ostvarenja u 2021.

Putarina

Nakon rasta bruto prihoda od putarine u prvom kvartalu od 7,2%, u drugom kvartalu ostvaren je pad naplate od 3,0%, a u trećem pad od 12,2%. Projektirani iznos neto prihoda od putarine u 2022. godini iznosi 626,5 mil KM, što je za 4,4% manje od ostvarenja u 2021, a, kao i kod akciza na derivate nafte, zasnovan je na tekućim trendovima naplate, istorijskoj sezonskoj shemi naplate (koja ne uključuje podatke za godine sa specifičnostima), prognozama makroekonomskih pokazatelja, kretanjima cijena derivata nafte i procjenama cjenovne elastičnosti potražnje za derivatima nafte u BiH (OMA).

Prihodi od akciza na duhan

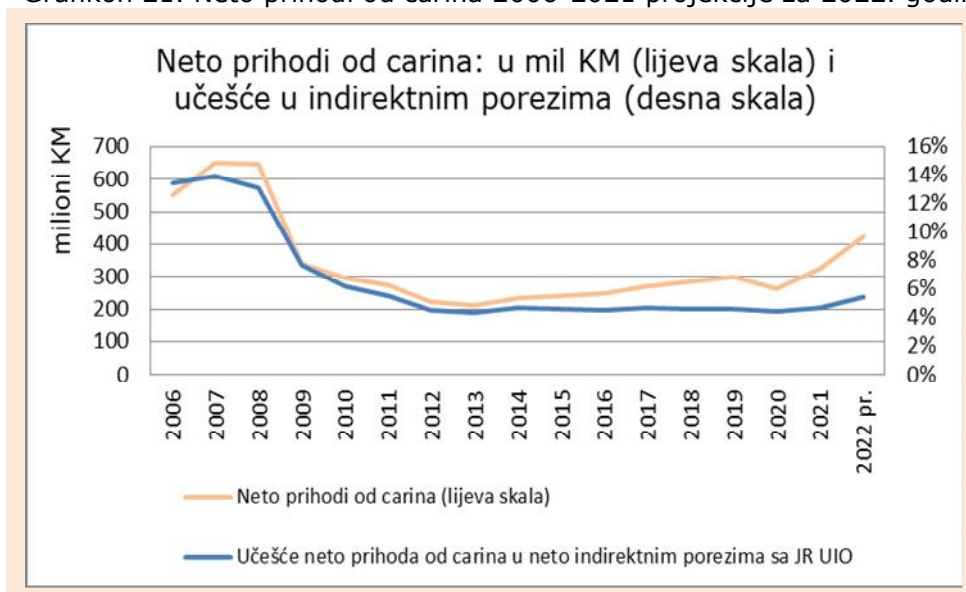
U četvrtom kvartalu se može očekivati nastavak pozitivnih trendova u naplati akciza na duhanske prerađevine. Očekuje se blagi rast prosječne ponderirane cijene cigareta, do 0,5% na godišnjem nivou, kao posljedice povećanja maloprodajnih cijena određenih brendova cigareta sredinom 2022. i prekompozicije strukture ponude cigareta prema skupljim brendovima. Očekuje se da će tržište nastaviti rasti u skladu sa trendovima u trećem kvartalu 2022. Moguće je da će duhanske kompanije, pred prelazak na novi način plaćanja akciza na duhanske prerađevine, u određenoj mjeri prolongirati zahtjeve za izdavanjem akciznih markica i time odložiti plaćanje akciza do momenta uvoza. Imajući navedeno u vidu očekuje se da će naplata akciza na duhanske prerađevine u 2022. godini biti veća za 22,8% u odnosu na naplatu u 2021. godini.

2.1.3. Carine

Liberalizacija vanjske trgovine dovela je do snažnog pada prihoda od carina, kako u apsolutnim iznosima tako i u pokazateljima učešća u ukupnim neto prihodima od indirektnih poreza. Sa 650,4 mil KM u 2007. godini, neto prihodi od carina pali su na svega 211 mil KM u 2013. godini. Od 2014. godine zabilježen je šestogodišnji trend blagog rasta ovih prihoda, dosežući nivo od 300,6 mil KM u 2019. godini. U 2020. godini, sa pandemijom koronavirusa, ovi prihodi su ponovo pali na 262,2 mil KM, dok su u 2021. godini zabilježili oporavak na 324,4 mil KM. Ako se posmatra učešće u ukupnim neto prihodima od indirektnih poreza, primijetan je snažan pad u periodu od 2007. do 2013. godine sa 14,0% na 4,3%. Nakon tog perioda (2014-2021) je ovo učešće relativno stabilno, i kreće se u rasponu od 4,4% do 4,7%.

Grafikon 21. Neto prihodi od carina 2006-2021 projekcije za 2022. godinu

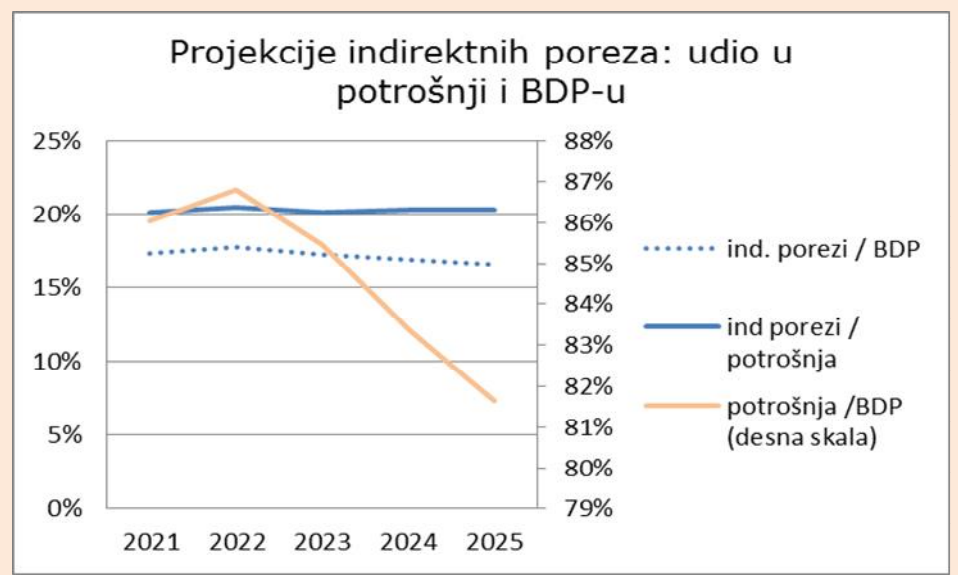
Izvor: Pregled OMA na osnovu podataka UIO i projekcije OMA za 2022. god.

Prema podacima Agencije za statistiku BiH u periodu januar-avgust 2022. godine je uvoz roba u BiH porastao za 39,4% u odnosu na isti period prethodne godine. U vrijeme izrade projekcija dostupni su podaci UIO, prema kojim je u septembru ostvaren rast uvoza od 32,2% što je održalo rast uvoza periodu I-IX na visokih 38,5%. Imajući u vidu trendove naplate prihoda od carina kretanje uvoza i projekcije DEP-a, za 2022. godinu se projektira neto naplata carina u iznosu od 423,2 mil KM, što je za 30,5% više od naplate u prethodnoj godini. U slučaju da se ostvari navedena projekcija, učešće neto prihoda od carina u ukupnim neto prihodima od indirektnih poreza će porasti na 5,4% u 2022. godini. (Grafikon 21).

2.2. Projekcije za period 2023-2025

Projektirane stope rasta neto prihoda od indirektnih poreza za 2023., 2024. i 2025. godinu iznose 2,9%, 3,7% i 3,3%, respektivno. Projekcija prihoda u navedenom periodu zasnovana je na projektiranim relevantnim makroekonomskim pokazateljima, istorijskoj sezonskoj shemi naplate i projekcijama pojedinih kategorija prihoda za 2022. godinu.

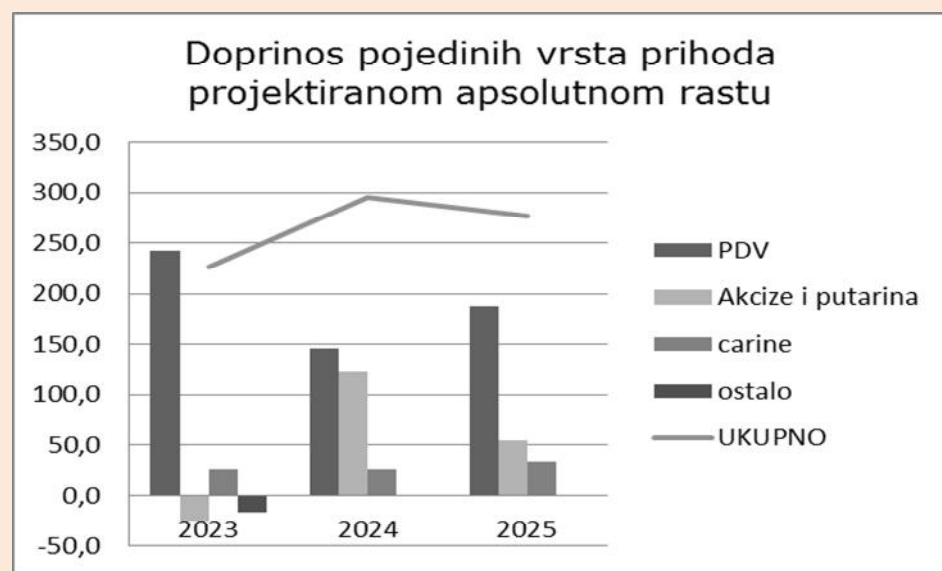
Grafikon 22. Projektirani udio indirektnih poreza u BDP-u i ukupnoj potrošnji

Izvor: Pregled OMA na osnovu projekcija prihoda indirektnih poreza (OMA, oktobar 2022) i projekcija makroekonomskih pokazatelja (DEP, septembar 2022)

Za razliku od projektiranog pada indirektnih poreza u BDP-a u periodu 2023-2025 (vid. Tabela 4, Dio 2. Projekcije prihoda od indirektnih poreza 2022-2025), projektirani udio prihoda od indirektnih poreza (OMA) u potrošnji (DEP) u navedenom periodu relativno je stabilan u rangu između 20,2% i 20,5%. Pad projektiranog udjela indirektnih poreza u BDP-u u periodu 2022-2024 kumulativni je rezultat stagnacije projektiranog udjela indirektnih poreza u potrošnji i projektiranog pada potrošnje u BDP-u (Grafikon 22).

Grafikon 23. Doprinos pojedinih vrsta prihoda projektiranom apsolutnom rastu

Izvor: Pregled OMA na osnovu projekcija prihoda od indirektnih poreza (OMA, oktobar, 2022)

Najveći generator godišnjeg apsolutnog rasta prihoda od indirektnih poreza u navedenom periodu je PDV, s obzirom na njegovo značajno učešće u prihodima, te planiranim stabilnim stopama rasta. U 2023. godini projektiran je pad prihoda od akciza na duhan i ukupnih akciza, zbog uključivanja negativnih efekata promjene režima naplate akciza na uvozne duhanske prerađevine.

Iz razloga što su navedeni efekti jednokratni, u narednoj 2024. godini se očekuje visoka stopa rasta prihoda od akciza (efekat niske osnovice za poređenje). Zbog visokih projektiranih stopa rasta uvoza (DEP, septembar 2022) i rasta učešća carina u ukupnim indirektnim porezima, značajan je doprinos carina apsolutnom rastu prihoda u rangu od 25,8 do 34,3 mil KM.

Prihodi od akciza na duhan

S obzirom da se ne očekuje promjena politike oporezivanja cigareta u 2023. pretpostavka je da će duhanske kompanije, slijedom politike iz 2022. godine, a imajući u vidu neizvjesnost u pogledu rasta cijena energenata i ostalih inputa, biti primorane na korekcije maloprodajnih cijena cigareta u prosjeku do 1%. Pokazalo se da je variranjem cijena brendova cigareta unutar asortimana moguće zadržati konzumente sa nižim dohocima, a istovremeno korekcijama cijena navise skupljih brendova povećati potrošnju konzumenata sa višim dohocima, pogotovo nerezidenata iz EU i ostalih zapadnih zemalja. S obzirom da je politika oporezivanja cigareta u BiH nepromijenjena još od 2019. godine, a da zemlje u okruženju i članice EU kontinuirano povećavaju akcize na cigarete, iz godine u godinu se povećava cjenovna konkurentnost cigareta u BiH, što podstiče potrošnju nerezidenata. Očekuje se povećanje akciznog opterećenja duhana za pušenje u 2023., no, to povećanje će biti minimalno, s obzirom na minimalan rast cijena cigareta u periodu koji se koristi za izračun akciza na duhanske prerađevine prema važećoj metodologiji¹⁹.

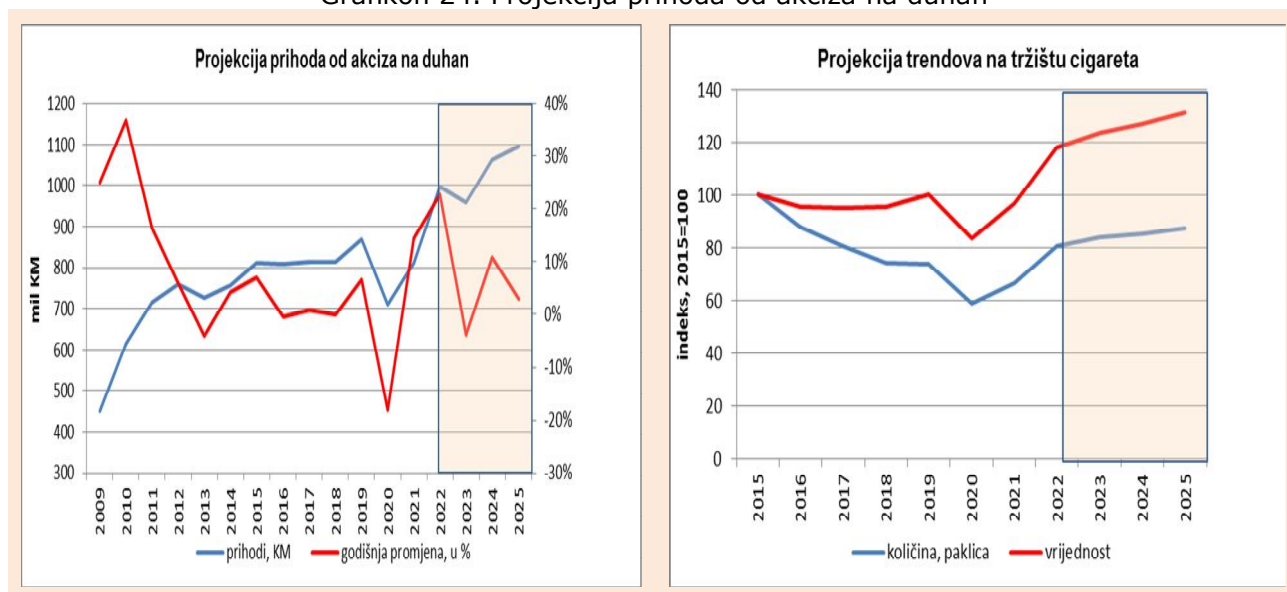
Negativan faktor naplate akciza na cigarete u 2023. jeste promjena načina obračuna i plaćanja akciza na duhanske prerađevine. Novi način plaćanja akciza podrazumijeva plaćanje u momentu uvoza cigareta umjesto u momentu preuzimanja akciznih markica, kako je to bilo do sada. Navedena promjena u prvi mah će proizvesti vakuum u naplati akciza od mjesec-mjesec i po dana, ovisno o tome koliki je do sada bio vremenski razmak između preuzimanja markica i uvoza cigareta. S obzirom na složenost procedure usvajanja propisa²⁰ i na potrebna tehnička prilagođavanja, te imajući u vidu izmjene ostalih pravila u vezi sa oporezivanjem akcizom²¹, velika je vjerovatnoća da će se nova pravila primjenjivati od 2023. godine. Gubitak prihoda od akciza u momentu prelaska na novi režim plaćanja akciza je jednokratni, jer se javlja samo pri prelasku na novi režim plaćanja akciza i utiče samo na naplatu akciza u 2023. godinu. Gubitak prihoda od akciza je procijenjen u visini prosječne mjesečne naplate akciza na duhanske prerađevine u 2022. godini, što, zajedno sa pripadajućim iznosom PDV-a, iznosi 0,2% BDP.

¹⁹ Zakon o akcizama propisuje metodologiju izračuna specifične akcize na duhan za pušenje, koja se temelji na prosječnoj ponderiranoj cijeni cigareta i minimalnoj akcizi na cigarete. Očekuje se da će Upravni odbor UIO uskoro donijeti odluku o specifičnoj akcizi na duhan za pušenje za 2023. godinu. Prema preliminarnim izračunima specifična akciza na duhan za pušenje u 2023. trebala bi biti viša za svega 0,6% u odnosu na specifičnu akcizu na duhan za pušenje u 2022.

²⁰ Prema izmjenama Zakona o akcizama („Službeni glasnik BiH“ br. 50/2022) UO UIO je dužan u roku od 60 dana od dana stupanja na snagu da usvoji izmjene Pravilnika o primjeni Zakona o akcizama kako bi se propisala pravila za sprovođenje izmjena Zakona („Pravilnik“). UO UIO je na sjednici održanoj 30.9.2022. usvojio nacrt izmjena Pravilnika, koji UIO, sukladno proceduri, treba da uputi u javne konsultacije (tzv. e-konsultacije) i pribavi mišljenja nadležnih institucija. Nakon konsultacija potrebno je da UO UIO usvoji konačan prijedlog izmjena Pravilnika, kao i određeno vrijeme da izmjene stupe na snagu.

²¹ Radi se o odredbama vezanih za uvođenje e-akcizne prijave za sve akcizne obveznike od 01.01.2023. Izmjene su sastavni dio izmjena Pravilnika zajedno sa odredbama u vezi plaćanja akcize na duhanske prerađevine.

Grafikon 24. Projekcija prihoda od akciza na duhan

Izvor: Pregled OMA na osnovu podataka UIO i projekcija prihoda od indirektnih poreza (OMA, oktobar, 2022)

Pod gore navedenim pretpostavkama i uključujući jednokratne efekte izmjene načina plaćanja u 2023. godini se očekuje pad naplate akciza na duhan od 3,7%.

U 2024. i 2025. godini uspostaviće se nova shema plaćanja akciza na duhan koja će biti neutralna na naplatu prihoda od akciza. Važan faktor ostvarenja projekcija naplate akciza jeste nepromijenjena akcizna politika i kontinuirana borba protiv crnog tržišta cigareta i duhana u BiH. U navedene dvije godine očekuje se stabiliziranje političke situacije u svijetu i stabilizacija robnih berzi i cijena na svjetskom tržištu, oporavak i rast ekonomije i potrošnje u skladu sa makroekonomskim projekcijama. Rast tržišta bi trebao pratiti makroekonomske projekcije potrošnje, što bi uz minimalan rast prosječne ponderirane cijene cigareta trebalo dovesti do rasta prometa cigareta do nivoa iz 2015. godine (Grafikon 24, prikaz desno) i rasta prihoda od akciza na duhanske prerađevine u 2024. od 10,8%, a u 2025. od 3% (Grafikon 24, prikaz lijevo). Viša stopa rasta prihoda od akciza u 2024. godini je posljedica niže osnovice iz 2023. zbog jednokratnog gubitaka prihoda prilikom prelaska na novi režim plaćanja akciza.

3. Razlike u odnosu na prethodne projekcije prihoda od indirektnih poreza

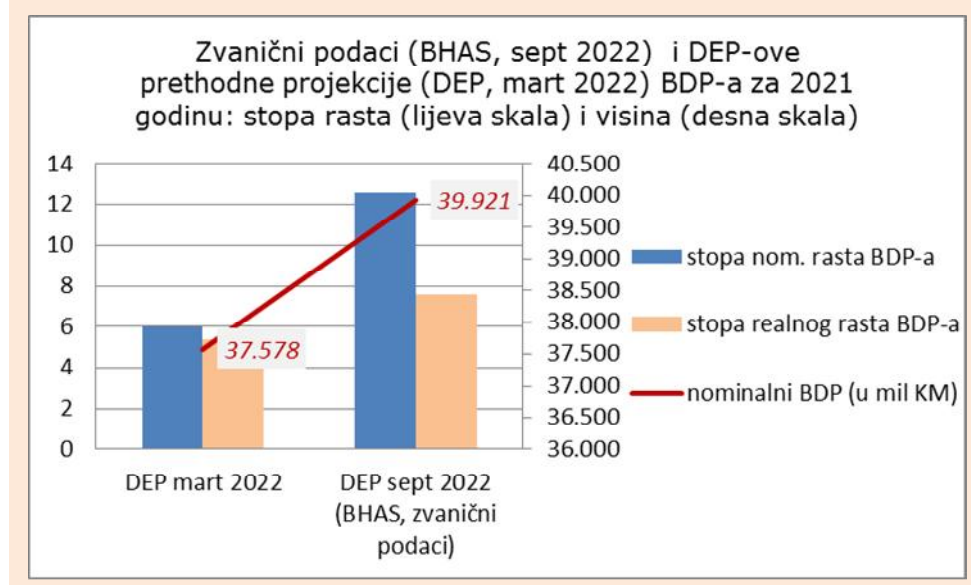
Projekcije prihoda od indirektnih poreza usko su vezane za DEP-ove projekcije BDP-a i njegovih komponenti. Svako odstupanje izvršenja parametara iz nacionalnih računa od njihovih projektiranih vrijednosti predstavlja rizik za projekcije prihoda.

3.1. DEP, revizija projekcija makroekonomskih pokazatelja za BiH

3.1.1. Revizija projekcija makroekonomskih pokazatelja za 2021. godinu

Na osnovu Grafikona 25. se mogu uporediti zvanični iznosi (BHAS, 30.09.2022. godine) i prethodne projekcije (DEP, mart 2022. godine) nominalnog BDP-a za 2021. godinu kao i odgovarajuće stope nominalnog i realnog rasta. Može se zaključiti je sve navedeno revidirano naviše. Ostvareni iznos nominalnog BDP-a viši je za 2.343 mil KM od projekcija iz marta, dok je izvršenje nominalnog i realnog rasta više za 6,6 p.p. i 2,2 p.p., respektivno.

Grafikon 25. BDP u 2021. godini, ostvarenje i procjene DEP-a iz marta 2022.

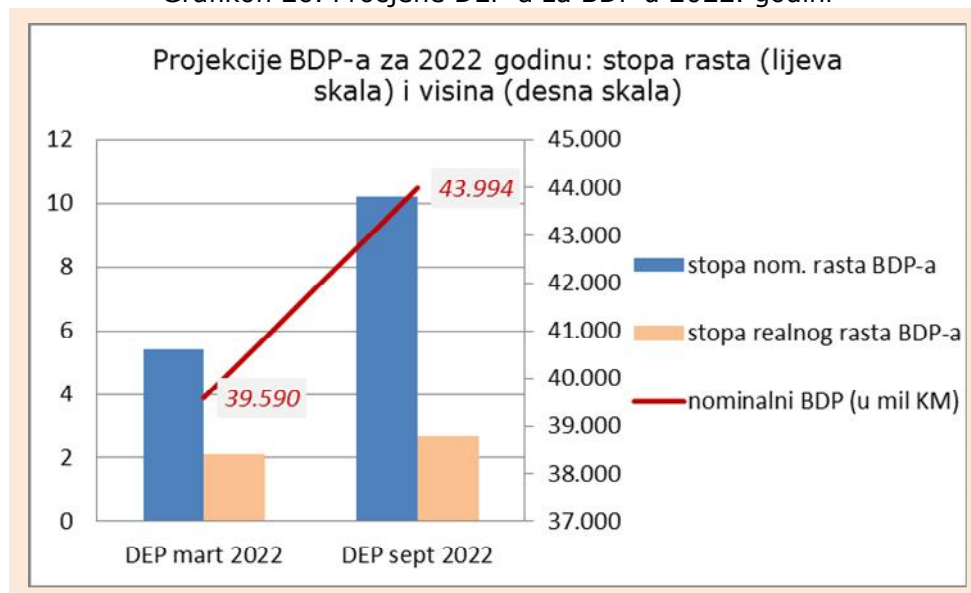

Izvor: Prezentacija OMA-e na osnovu projekcija DEP-a

3.1.2. Revizija projekcija makroekonomskih pokazatelja za 2022. godinu

U odnosu na prethodne DEP-ove projekcije (mart 2022), projekcije nominalnog iznosa BDP-a za 2022. godinu revidirane za +4.404 mil KM. Nominalna stopa rasta BDP-a revidirana za 4,8 p.p., dok je projekcija realne stope rasta BDP-a revidirana za 0,6 p.p. (Grafikon 26). Projektirana stopa inflacije je snažno revidirana sa 6% na 13,1%.

Grafikon 26. Procjene DEP-a za BDP u 2022. godini

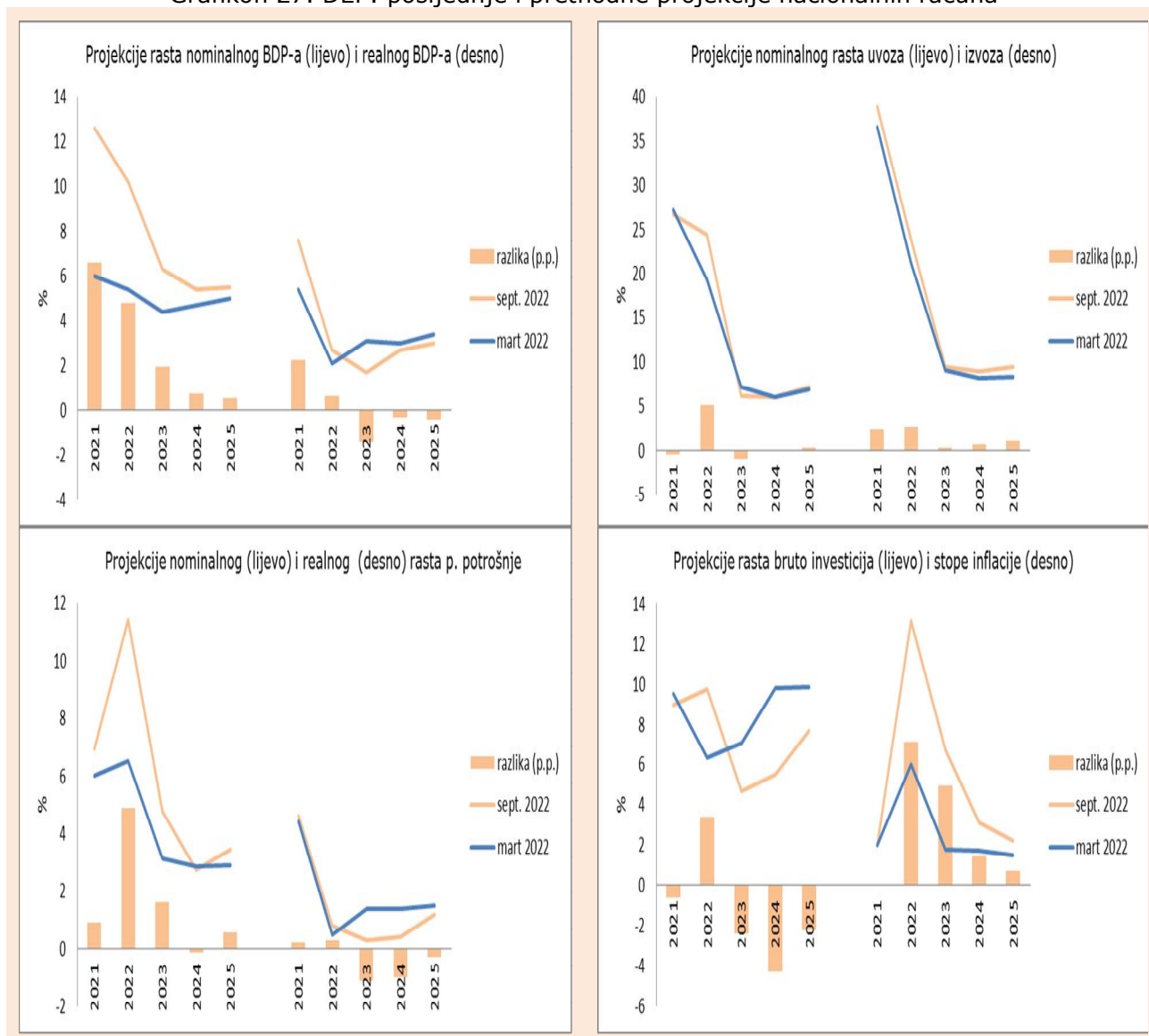

Izvor: Prezentacija OMA-e na osnovu projekcija DEP-a

3.1.3. Revizija projekcija makroekonomskih pokazatelja za period 2023. -2025. godina

U Grafikonu 27. prikazane su septembarske projekcije BDP-a i komponenti za period 2021-2025 u odnosu na prethodne projekcije DEP-a (mart 2022). U odnosu na prethodne, projekcije nominalnog rasta BDP-a revidirane su za +1,9 p.p., +0,7 p.p. i +0,5 p.p, za 2023., 2024. i 2025. godinu, respektivno, dok su projekcije realnog rasta BDP-a za navedene godine revidirane naniže i to za -1,4 p.p, -0,3 p.p. i -0,4 p.p. Grafikon 27. također prikazuje reviziju pojedinih komponenti BDP-a i stope inflacije.

Grafikon 27. DEP: posljednje i prethodne projekcije nacionalnih računa

Izvor: Prezentacija OMA-e na osnovu projekcija DEP-a iz septembra 2021. i marta 2022.

3.2. OMA, revizija projekcija prihoda od indirektnih poreza

3.2.1. Razlike projekcija prihoda za 2022. godinu u odnosu na projekcije iz aprila 2022. g.

Projekcija prihoda od indirektnih poreza za 2022. godinu viša je za 277,6 mil KM u odnosu na projekcije iz aprila 2022. godine. Najviša revizija izvršena je na prihodima od PDV-a u iznosu od +171,8 mil KM. Projekcija prihoda od akciza revidirana je za +74,7 mil KM, gdje su projekcije prihoda od akciza na duhan revidirane za +110,7 mil KM, projekcije akciza na derivate nafte za -30,5 mil KM, a sve ostale kategorije prihoda od akciza za -5,5 mil KM.

Tabela 5. Razlike projekcija prihoda za 2022. godinu u odnosu na projekcije iz aprila 2022. g.

Projekcija za 2022.g.	PDV	Akcize	Carine	Putarina	Ostalo	Ukupno
April 2022	4.915,3	1.565,7	363,5	669,0	36,9	7.550,4
Oktober 2022	5.087,1	1.640,4	423,2	626,5	50,8	7.828,1
Razlika	171,8	74,7	59,7	-42,5	14,0	277,6

Izvor: Pregled OMA na osnovu projekcija prihoda od indirektnih poreza

Revizija naviše projekcija prihoda od PDV-a i carina za 2022. godinu rezultat je snažnih revizija DEP-ovih projekcija makroekonomskih pokazatelja iz septembra 2022. godine u odnosu njihove projekcije iz marta 2022.g. koje su služile kao osnov aprilskih projekcija prihoda od indirektnih poreza (vid. poglavlje 3.1.2. Revizija projekcija makroekonomskih pokazatelja za 2022. godinu). Nominalna stopa rasta BDP-a za 2022. godinu revidirana za 4,8 p.p a inflacije za 7,1 p.p. Projekcije rasta potrošnje, uvoza, izvoza i investicija za 2022. godinu revidirane su naviše (Grafikon 27). Sa druge strane, revizija naniže projekcija prihoda od akciza na derivate nafte i putarine rezultat je rasta cijena derivata nafte i posljedičnog pada njihove potrošnje.

Polazište za aprilske projekcije prihoda od akciza na duhanske prerađevine za 2022. bili su trendovi na tržištu duhanskih prerađevina i naplata prihoda od akciza u 2021., makroekonomske projekcije potrošnje i tekući trendovi u prvom kvartalu 2022. Projekcije su nužno bile konzervativne s obzirom na značajna ograničenja i rizike u vrijeme izrade (rat u Ukrajini, energetska kriza i opći trend rasta cijena na domaćem tržištu, uz poteškoće kod opskrbe i distribucije, rast ulaznih troškova duhanske industrije). Bile su aktivne i *anti-covid* restriktivne mjere koje su negativno uticale na potrošnju cigareta u BiH od strane nerezidenata. U drugom kvartalu su mjere u EU i ostalim zemljama ublažene ili ukinute, što se pozitivno odrazilo na potrošnju nerezidenata u svim segmentima (dijaspora, turizam, tranzit, prekogranična potrošnja), pogotovo u ljetnoj sezoni. Na taj način je kompenzirana potrošnja cigareta koja se trajno gubi zbog nastavka trenda odliva radno sposobnog stanovništva iz BiH. Vrijednost tržišta cigareta za osam mjeseci 2022. je porasla za 27% u odnosu na isti period 2021, što je daleko iznad makroekonomskih projekcija potrošnje. I pored povećanja ulaznih troškova maloprodajne cijene cigareta su povećane tek od jula 2022, te je prosječna ponderirana maloprodajna cijena cigareta za osam mjeseci 2022. ostala na nivou iz 2021. godine. Navedeni trendovi, uz nepromijenjenu akciznu politiku, doveli su do povećanja prometa cigareta za 27%²² u odnosu na isti period 2021, čime su *de facto* premašene količine iz istog perioda 2019. godine. Nagli oporavak prodaje cigareta, uz efikasne mjere na suzbijanju crnog tržišta cigareta i duhana, koje preduzimaju UIO i ostale agencije, rezultirali su rastom prihoda od akciza iznad očekivanog i projektiranog.

²² Mjereno brojem izdatih akciznih markica.

3.2.2. Razlike projekcija prihoda za 2023-2024 u odnosu na projekcije iz aprila 2022. g.

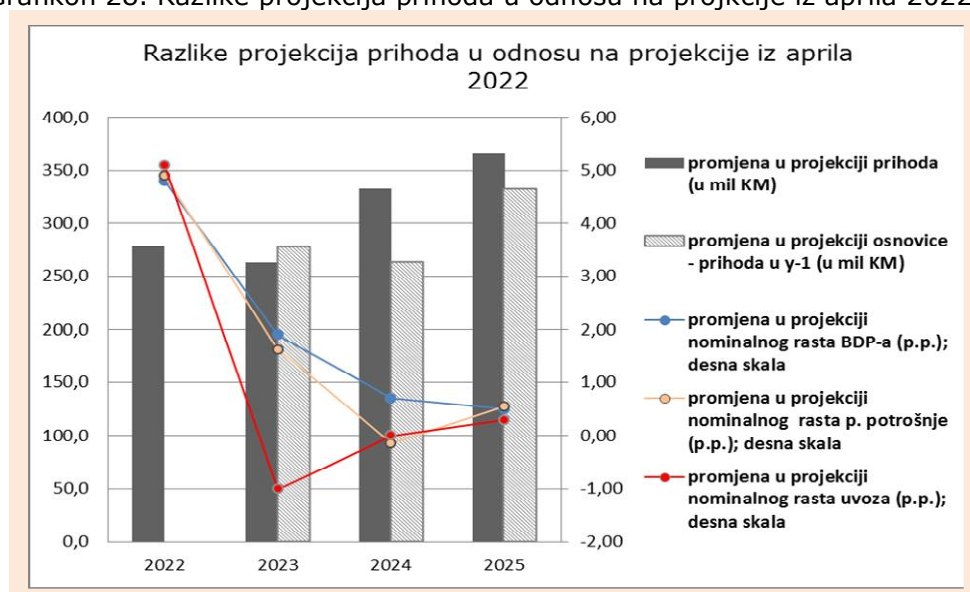
Razlike projekcija prihoda za period 2023-2025 u odnosu na projekcije iz aprila 2022. godine predstavljene su u Tabeli 6. U odnosu na projekcije iz aprila 2021. godine, projekcije prihoda za 2023., 2024. i 2025. godinu revidirane su za +262,8 mil KM, +332,3 mil KM i +366,2 mil KM, respektivno. Revizija je kumulativni rezultat korekcija u osnovici (projekcija prihoda za prethodnu godinu: $y-1$) i revizija stopa rasta makroekonomskih pokazatelja za tekuću godinu (Grafikon 28) te jednokratnih efekata primjene novog načina plaćanja akciza na duhanske prerađevine početkom 2023. godine.

Tabela 6. Razlike projekcija prihoda za period 2023-2025 u odnosu na projekcije iz aprila 2022. g.

Vrsta prihoda (neto)	2022	2023	2024	2025
PDV	171,8	259,9	260,0	297,6
Akcize	74,7	-1,4	68,0	63,0
Carine	59,7	59,7	63,3	69,1
Putarina	-42,5	-52,6	-56,1	-60,7
Ostalo	14,0	-2,8	-2,8	-2,8
UKUPNO	277,6	262,8	332,3	366,2

Izvor: Pregled OMA na osnovu projekcija prihoda od indirektnih poreza

Grafikon 28. Razlike projekcija prihoda u odnosu na projekcije iz aprila 2022.g.

Izvor: Prezentacija OMA-e na osnovu projekcija prihoda (OMA) i projekcija makroekonomskih pokazatelja (DEP)

4. Rizici

Imajući u vidu ogromne nepoznanice u trenutku izrade projekcija o trajanju šoka uzrokovanog pandemijom virusa korona, daljem odvijanju situacije na međunarodnom planu vezano za dešavanja u Ukrajini, te korištene pretpostavke (DEP, makroekonomske projekcije), **ističemo da postoje značajni rizici za ostvarenje projekcija prihoda od indirektnih poreza, pri čemu preovladavaju rizici lošijeg ishoda.** S obzirom na osnovne postavke projekcija indirektnih poreza i ukupne ekonomske uslove u BiH i u svijetu, ostvarenje projektiranog nivoa prihoda od indirektnih poreza u periodu 2022-2025 je podložno sljedećim rizicima: (1) svim rizicima za ostvarenje projektiranih makroekonomskih pokazatelja (DEP) i (2) rizicima koji se odnose na samu naplatu prihoda od indirektnih poreza i borbu protiv sive ekonomije.

Projekcije prihoda od indirektnih poreza su usko vezane za projekcije makroekonomskih pokazatelja DEP-a. Svi rizici koje DEP pominje u svojim projekcijama po automatizmu predstavljaju i rizike za projekcije prihoda od indirektnih poreza, pošto svako odstupanje realizacije DEP-ovih parametara od njihovih projektiranih vrijednosti neizbježno dovodi i do odstupanja realiziranih od projektiranih prihoda od indirektnih poreza. U DEP-ovim projekcijama iz septembra 2022. godine navode da se rizici za njihove projekcije mogu klasificirati u dvije grupe, i to na vanjske i unutrašnje. U istom dokumentu navodi se sljedeće: *„...U vrijeme pripreme ovog izvještaja čini se da su vanjski rizici dosta izraženiji i predstavljaju veći rizik za realizaciju projekcija ekonomskog rasta iz osnovnog scenarija u odnosu na unutrašnje. Naime, nakon stabilizacije epidemioloških prilika koje su vezane za Covid 19, početkom 2022. godine došlo je do eskalacije sukoba Ukrajine i Rusije što će nesumnjivo imati negativne ekonomske posljedice po globalnu ekonomiju i samim tim i Bosnu i Hercegovinu. Daljnja eskalacija ukrajinske krize, kao i jačanje inflatornih pritisaka kako na globalnom (planu, op. OMA).. tako u Bosni i Hercegovini zasigurno bi imali negativan uticaj na potrošnju, investicije, vanjskotrgovinsku razmjenu a samim tim i na projekcije ekonomskog rasta u osnovnom scenariju.“²³*

U rizike koji mogu ugroziti izvršenje projekcija naplate prihoda od indirektnih poreza u sferi politike i administriranja indirektnim porezima možemo ubrojati sljedeće:

- Slabljenje borbe protiv crnog tržišta duhanskih prerađevina nakon okončanja harmonizacije poreznog opterećenja cigareta u BiH sa standardima EU;
- Slabljenje borbe protiv PDV prevara, pogotovo u sferi povrata, koji, u situaciji pada zaposlenosti i nelikvidnosti obveznika postaju atraktivni za prevare;
- Predlagane izmjene politike indirektnog oporezivanja kao što su: diferencirane stope PDV-a, privremeno ukidanje akciza na derivate. Navedene izmjene legislative mogle bi dovesti do značajnog pada prihoda od indirektnih poreza.

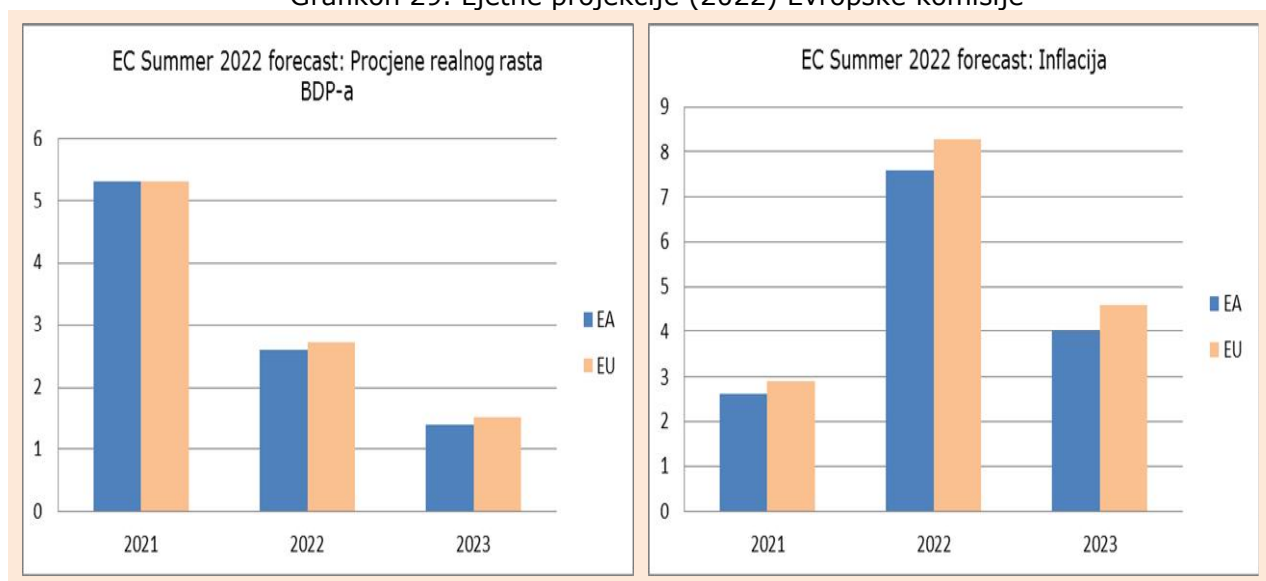
²³ DEP, Makroekonomske projekcije 2023-2025, septembar 2022.

Dodatak: Posljednje projekcije međunarodnih institucija

i. Projekcije Evropske komisije (EK)

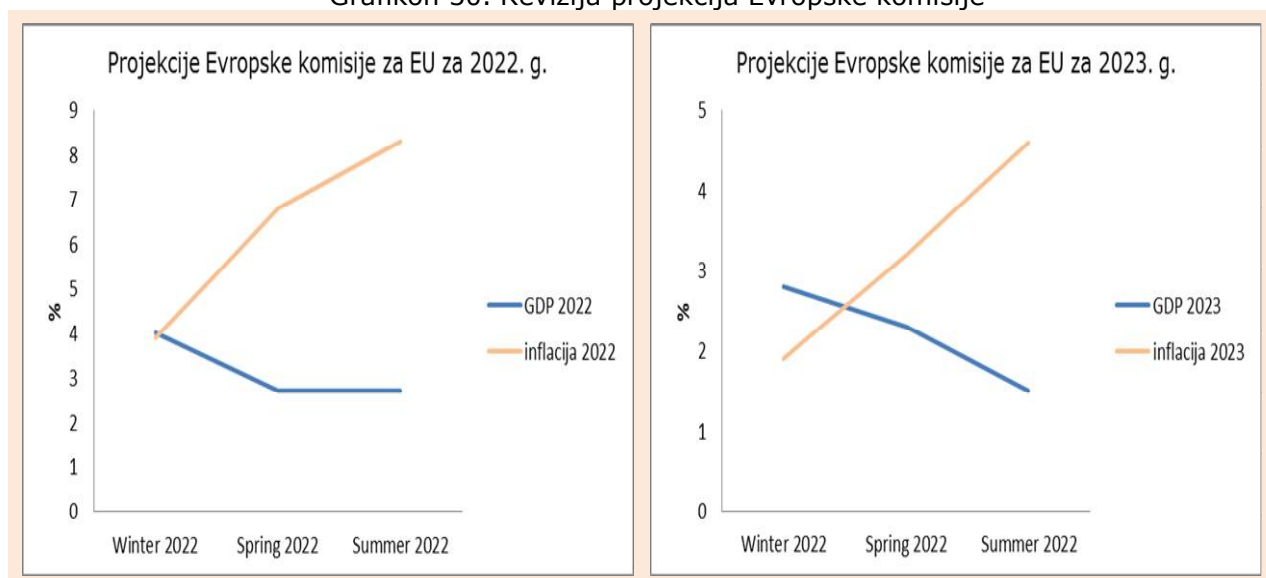
Iz Grafikona 29. možemo vidjeti projekcije realnog rasta BDP-a i inflacije za period od 2021. do 2023. godine iz posljednjih, ljetnih projekcija EK²⁴ koje uzimaju u obzir posljedice ratnih dešavanja u Ukrajini. U projekcijama se navodi da: „Sokovi koje je izazvao rat direktno i indirektno pogađaju ekonomiju EU postavljajući je na put nižeg rasta i veće inflacije“.

Grafikon 29. Ljetne projekcije (2022) Evropske komisije

Izvor: Prezentacija OMA-e na osnovu projekcija Evropske komisije

Grafikon 30. Revizija projekcija Evropske komisije

Izvor: Prezentacija OMA-e na osnovu projekcija Evropske komisije

²⁴ European Economic Forecast, Summer 2022, Institutional paper 183, July 2022

S tim u vezi, u odnosu na prethodna dva izdanja projekcija EK (Spring 2022, Winter 2022) projekcije rasta BDP-a su korigovane naniže, a projekcije inflacije naviše. Kada govorimo o projekcijama za Evropsku uniju (EU), posljednje projekcije EK (Summer 2022) rasta BDP-a za 2022. godinu iznose 2,7% a projekcije inflacije visokih 8,3%. Za 2023. godinu projektirane su stope rasta BDP-a i inflacije od 1,5% i 4,6%.

ii. Projekcije Međunarodnog monetarnog fonda (MMF)

Posljednje projekcije MMF-a datiraju iz oktobra 2022. godine.²⁵ Prema navedenim projekcijama, očekuje se usporavanje rasta svjetske ekonomije sa 6% u 2021. godini na 3,2% u 2022. i 2,7% u 2023. godini. Sa druge strane, očekuje se porast globalne inflacije sa 4,7% u 2021. na 8,8% u 2022. Za 2023. i 2024. godinu projektirane su stope globalne inflacije od 6,5% i 4,1%, respektivno.

Osim projekcija za svjetsku ekonomiju, u Tabeli 7. predstavljene su MMF-ove projekcije za Eurozonu i BiH.

Tabela 7. Projekcije realnog rasta BDP-a, MMF, oktobar 2022

	2021	Projekcija		Razlika u odnosu na WEO iz jula 2022		Razlika u odnosu na WEO iz aprila 2022	
		2022	2023	2022	2023	2022	2023
World Output	6,0	3,2	2,7	0,0	-0,2	-0,4	-0,9
Euro Area	5,2	3,1	0,5	0,5	-0,7	0,3	-1,8
BiH	7,5	2,4	2,0				

Izvor: IMF, World Economic Outlook, October 2022.

iii. Projekcije Evropske centralne banke (ECB)

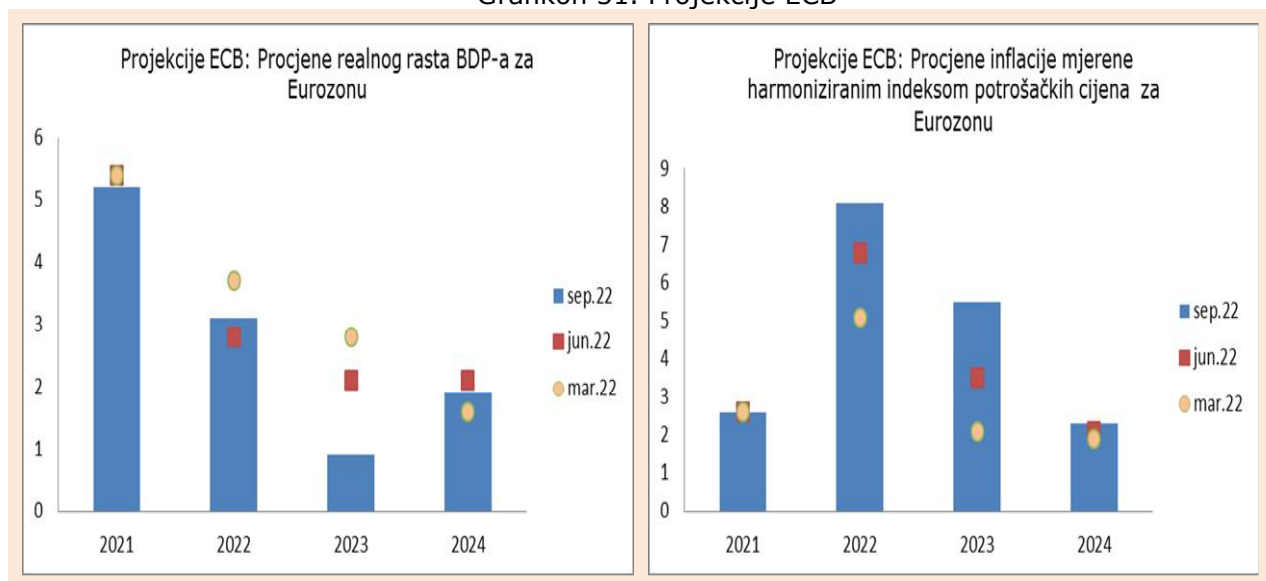
U projekcijama iz septembra 2022. godine navodi se sljedeće: „Uprkos boljem ekonomskom rastu od očekivanog u prvoj polovini 2022. godine, povezanom s efektima ponovnog otvaranja ekonomije i snažnog oporavka turizma, ekonomske posljedice rata u Ukrajini nastavljaju se razvijati i zamračuju izgleda za ekonomiju Eurozone dok dodatno povećavaju inflatorne pritiske.“ Prema septembarskim projekcijama očekuje se prosječni godišnji rast realnog BDP-a od 3,1% u 2022. godini u Eurozoni. Za narednu, 2023. godinu, ECB projektuje usporavanje ekonomskog rasta na 0,9% u 2023. godini, te oporavak u 2024. sa stopom rasta BDP-a od 1,9%. U Grafikonu 31. su predstavljene posljednje projekcije ECB realnog rasta BDP-a i inflacije za Eurozonu. Takođe su prikazane prethodne projekcije iz marta i juna 2022. godine, kako bi se mogle uočiti korekcije.²⁶

U projekcijama se naglašava poseban nivo neizvjesnosti u pogledu kretanja inflacije koja snažno zavisi od kretanja cijena energenata, posebno u slučaju veleprodajnih cijena plina i električne energije. Kao osnovni rizik za projekcije navodi se mogućnost ozbiljnijih poremećaja u snabdijevanju energijom u Evropi, te da bi eventualno hladna zima dovela do veće potražnje za grijanjem. Stoga je izrađen i pesimistični scenario koji odražava te rizike. Prema njemu bi inflacija u prosjeku iznosila 8,4% u 2022., 6,9% u 2023. i 2,7% u 2024. Realni BDP u pesimističnom scenariju raste za 2,8% 2022. godine, opada za 0,9% u 2023, te ponovo raste za 1,9% u 2024.

²⁵ IMF, World Economic Outlook, October 2022.

²⁶ Četiri puta godišnje, osoblje ECB (mart i septembar) i osoblje Eurosystem-a (juni i decembar) pripremaju makroekonomske projekcije za Eurozonu. Projekcije iz juna na Grafikonu 31. predstavljaju projekcije osoblja Eurosystem-a.

Grafikon 31. Projekcije ECB

Izvor: Prezentacija OMA-e na osnovu projekcija ECB

Analiza naplate prihoda od akciza na alkohol, alkoholna pića i voćnu prirodnu rakiju

(piše: Mirjana Popović, stručni savjetnik - makroekonomista)

1. Uvod

Glavni razlozi uvođenja akciza uglavnom su fiskalni učinci, odnosno povećanje javnih prihoda jedne zemlje, iako oporezivanje alkohola generira socijalne, zdravstvene i ekonomske učinke. Pored fiskalnih učinaka, ciljevi primjene akcize na alkohol su smanjenje potrošnje ovog akciznog proizvoda, što doprinosi smanjenju potencijalne štete od potrošnje, odnosno smanjenju svih vanjskih i ukupnih društvenih troškova nastalih potrošnjom alkohola²⁷.

S obzirom na različitost u utemeljenju sistema oporezivanja, razlike u primjenjenim stopama akcize po pojedinim zemljama su velike. Bez obzira na prednosti uvođenja akciza na alkohol, postoje i otežavajuće okolnosti za efikasno funkcioniranje unutrašnjeg tržišta jedne zemlje. Velike razlike u visini akcize na alkohol i alkoholna pića među zemljama utiču na legalnu i nelegalnu prekograničnu trgovinu, kao što je šverc ili krijumčarenje, a što uzrokuje veliki gubitak poreznih prihoda. Na taj način, zemlje sa visokim poreznim opterećenjem gube najviše prihoda.

Raznolikost alkoholnih pića, visina poreznog opterećenja, a time i cijena, nisu odlučujući faktor u potrošnji određenog alkoholnog pića. Izbor između različitih alkoholnih pića zavisi od mnogih faktora kao što su regionalne razlike, tradicija u potrošnji i konzumiranju određenih vrsta alkoholnih pića, kulturološke navike, proizvodne mogućnosti određenih područja i cijena na koju utiče visina akcize. Pitanje potrošnje značajno zavisi i od navika potrošača, pa se kod potrošnje alkohola ne smije zanemariti ni pitanje ovisnosti. Neki od individualnih i vanjskih troškova upravo nastaju zbog potrošnje iz ovisnosti od alkohola, što problemu daje dodatnu dimenziju. Određena istraživanja su pokazala da cijena alkohola negativno utiče na potrošnju, odnosno da rast cijene alkohola izaziva negativno smanjenje ukupne potrošnje ovog proizvoda. Pri oporezivanju alkohola i alkoholnih pića, neophodno je uzeti u obzir i ciljeve zdravstvene politike²⁸.

Ciljevi analize bruto prihoda od akciza na alkohol i alkoholna pića su višestruki. Pored uticaja pandemije i uticaja mjera preduzetih u cilju suzbijanja širenja virusa na naplatu ovih prihoda, ciljevi ove analize su razumjevanje trenutnog stanja, preferencija potrošača, sezonskog uticaja na potrošnju, te budućeg očekivanja uz zadržavanje postojećih politika.

---

²⁷ Vanjski i ukupni društveni troškovi mogu biti svi indirektni troškovi prouzrokovani konzumacijom alkohola i alkoholnih pića, kao što su medicinsko liječenje, automobilske nesreće prouzrokovane vožnjom pod dejstvom alkohola, socijalne implikacije zbog nasilja u porodicama izazvane konzumacijom alkohola i sl.

²⁸ Cilj zdravstvene politike je smanjenje broja oboljelih, jer ljudi koji često konzumiraju alkohol pate od drugih hroničnih bolesti. Usljed pandemije Covid-19 oporezivanje alkohola i alkoholnih pića postalo je još značajnije jer prethodno navedeni korisnici zdravstvenog osiguranja imaju veću vjerovatnoću da će razviti dodatne bolesti i teške slučajeve Covid-19. Troškovi liječenja u velikoj mjeri se financiraju iz javnih sredstava, što utiče na porezni sistem. Uz niz negativnih asocijacija na tjelesno zdravlje, prekomjerna konzumacija alkohola može dovesti do ili pogoršati postojeće probleme mentalnog zdravlja, kao što su tjeskoba ili depresija, koji se i sami mogu povećati tokom Covid-19 pandemije.

2. Politika oporezivanja alkohola, alkoholnih pića i voćne prirodne rakije u Bosni i Hercegovini

Alkohol, alkoholna pića i voćna prirodna rakija (u daljem tekstu: alkohol i alkoholna pića), odnosno promet ovih proizvoda u Bosni i Hercegovini (u daljem tekstu: BiH) je predmet oporezivanja porezom na dodanu vrijednost i akcizom²⁹. U smislu Zakona o akcizama u BiH (u daljem tekstu: Zakon)³⁰ kojim su definisani akcizni proizvodi i politika njihovog oporezivanja, alkoholom se smatraju sve vrste alkohola, nezavisno od sirovine iz koje se dobija i postupka dobijanja, dok se alkoholnim pićima smatraju pića koja sadrže više od 2% alkohola. Takođe, u smislu Zakona, voćnom prirodnom rakijom smatra se proizvod dobijen destilacijom prevrelog soka, masulja ili komine grožđa ili drugog voća na manje od 86% vol. alkohola, u kojem se ne smije osjetiti miris i okus drugačiji od onoga koji proističe od upotrijebljenih sirovina, kojem se ne smiju dodavati arome ni etilni alkohol poljoprivrednog porijekla, šećer i drugi ugljeni hidrati. Prihodi po osnovu akciza na ove proizvode uplaćuju se na Jedinostveni račun Uprave za indirektno oporezivanje, a njihova raspodjela vrši se u skladu sa [Zakonom o uplatama na jedinstveni račun i raspodjeli prihoda](#)³¹.

Pregled aktuelnih akciznih proizvoda prema Zakonu prikazan je u Okviru 1.

Okvir 1.

<p>Član 4. (Akcizni proizvodi)</p> <p>a) naftni derivati; b) duvanske prerađevine; c) bezalkoholna pića; d) alkohol, alkoholna pića i voćna prirodna rakija; e) pivo i vino; f) kafa; g) biogorivo i biotečnosti.</p>
--

Izvor: Zakon o akcizama u BiH

Pregled akciznih stopa prema važećoj legislativi prikazan je u Okviru 2.

Okvir 2.

<p>Član 19. (Iznosi akcize za alkohol i alkoholna pića i voćnu prirodnu rakiju)</p> <p>Za alkohol, alkoholna pića i voćnu prirodnu rakiju akciza se plaća po litru apsolutnog alkohola, i to:</p> <p>a) alkohol 15,00 KM; b) alkoholna pića 15,00 KM; c) voćna prirodna rakija 8,00 KM.</p>
--

Izvor: Zakon o akcizama u BiH

²⁹ Postoje određena porezna oslobađanja od plaćanja poreza kao što su oslobađanje pri izvozu, pri prometu između vlastitih skladišta poreznog obveznika, ali i oslobađanja od plaćanja poreza za alkohol koji se upotrebljava u farmaceutskoj, kozmetičkoj, prehrambenoj i sličnim proizvodnjama.

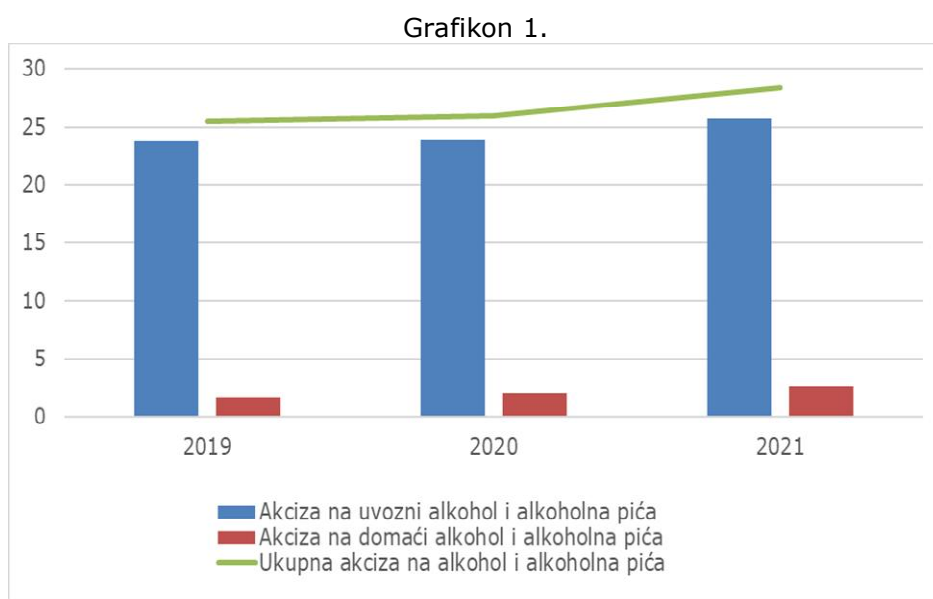
³⁰ „Službeni glasnik BiH“, br. 49/09, 49/14, 60/14, 91/17 i 50/22.

³¹ „Službeni glasnik BiH“, br. 55/04, 34/07, 49/09 i 91/17.

3. Godišnje kretanje bruto prihoda od akciza na alkohol i alkoholna pića

Akcize na alkohol i alkoholna pića nemaju visok učinak u smislu povećanja prihoda u BiH, te mogu rezultirati negativnom ekonomskom koristi. Tako, u trogodišnjem periodu 2019-2021. godina, ukupni bruto prihodi od akciza na alkohol i alkoholna pića učestvuju od 1,7% do 1,9% u ukupnim bruto prihodima od akciza na godišnjem nivou, te sa stanovišta povećanja prihoda, alkohol i alkoholna pića nisu idealan akcizni proizvod.

U grafikonu 1 prikazano je kretanje godišnje naplate prihoda od akciza na alkohol i alkoholna pića tokom perioda 2019-2021. godina, u milionima KM (lijeva vertikalna skala). Prikazana je godišnja naplata ukupnih bruto prihoda od akciza na alkohol i alkoholna pića u posmatranom vremenskom periodu, kao i godišnja naplata ovih prihoda razdvojena po komponentama – prihodi od akciza na uvozni alkohol i alkoholna pića i prihodi od akciza na domaći alkohol i alkoholna pića.

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Godišnje kretanje u naplati ukupnih bruto prihoda od akciza na alkohol i alkoholna pića u prikazanom trogodišnjem vremenskom periodu obilježeno je pojavom pandemije Covid-19 na globalnom nivou te mjerama u borbi protiv širenja virusa. Iako je u 2020. godini na godišnjem nivou zabilježen pad prihoda od akciza na pivo³², bezalkoholna pića³³ i kafu³⁴, naplaćeni prihodi od akciza na alkohol i alkoholna pića su u porastu. Pojava pandemije Covid-19 predstavljala je dvostruki izazov kod stanovništva: suočavanje sa rizikom od zaraze bolešću i suočavanje sa učincima strategija protiv širenja virusa. Podaci o povećanju potrošnje alkohola i alkoholnih pića, pružaju dokaze o promjenama u upotrebi alkohola tokom pandemije Covid-19.

Nakon što je u doba pandemije potrošnja alkohola u mnogim zemljama svijeta počela naglo da raste, Svjetska zdravstvena organizacija je upozorila da upotreba alkohola tokom pandemije može potencijalno da pogorša zdravstvene probleme i rizično ponašanje³⁵. Određena istraživanja u

³² OMA Bilten 205/206

³³ OMA Bilten 205/206

³⁴ OMA Bilten 207/208

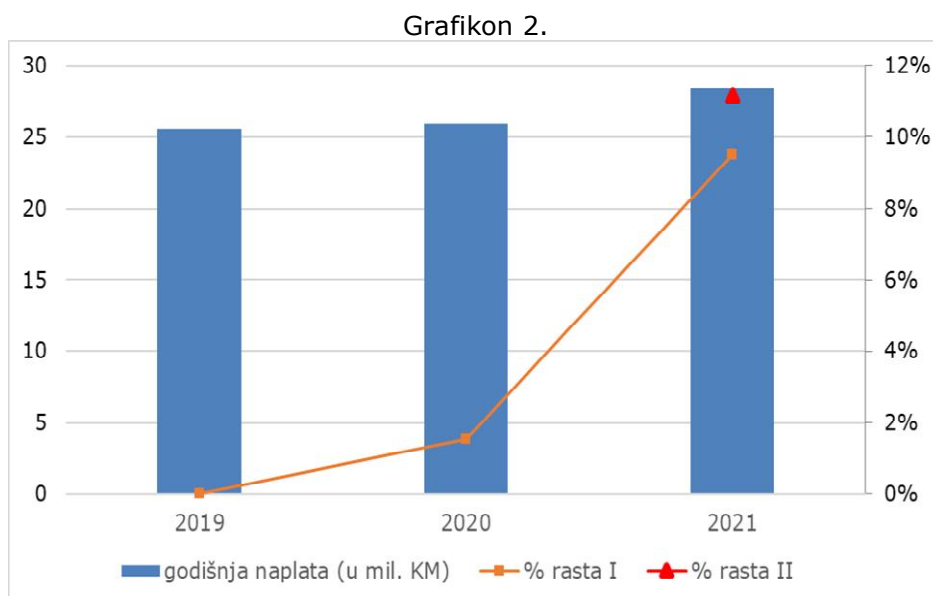
³⁵ World Health Organization. Alcohol does not protect against COVID-19; access should be restricted during lockdown; <https://www.euro.who.int/en/health-topics/disease-prevention/alcohol-use/news/news/2020/04/alcohol-does-not-protect-against-covid-19-access-should-be-restricted-during-lockdown>

svijetu pokazala su povećanu potrošnju alkohola usljed pandemije Covid-19 u SAD-u³⁶, Belgiji³⁷, Francuskoj³⁸, dok je u Australiji zabilježeno smanjenje potrošnje alkohola i alkoholnih pića u tom periodu³⁹.

S obzirom na rast bruto prihoda ovog akciznog proizvoda u godini pandemije i u BiH, postoji određena zabrinutost u vezi sa ponašanjem potrošača kod konzumiranja alkohola tokom pandemije jer skoro ne postoji razlika između potrošnje alkohola u barovima i restoranima, odnosno tokom društvenih okupljanja i u kućnim uslovima. Rezultati povećanja prihoda od ovog akciznog proizvoda u doba pandemije mogu ukazivati na povećanje konzumacije alkohola u kućnim uslovima tokom perioda izolacije, što bi potencijalno moglo dovesti do povećanja štetnih zdravstvenih ishoda povezanih sa alkoholom i alkoholnim pićima u zemlji. Detaljnija analiza naplate bruto prihoda od akciza na alkohol i alkoholna pića u BiH razdvojena po komponentama data je u nastavku.

3.1. Godišnje kretanje ukupnih bruto prihoda od akciza na alkohol i alkoholna pića

Grafikonom 2 prikazano je kretanje trogodišnje naplate ukupnih bruto prihoda od akciza na alkohol i alkoholna pića, u milionima KM (lijeva vertikalna skala), te godišnja stopa rasta ovih prihoda (desna vertikalna skala)⁴⁰.

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

U 2020. godini zabilježen je blaži trend rasta u naplati ukupnih bruto prihoda od akciza na alkohol i alkoholna pića u odnosu na 2019. godinu za 1,5% (grafikon 2, % rasta I), dok je značajnije

³⁶ Pollard, M. S., Tucker, J. S., & Green, H. D. Jr. (2020). Changes in adult alcohol use and consequences during the Covid-19 pandemic in the USA; <https://doi.org/10.1001/jamanetworkopen.2020.22942>

³⁷ Vanderbruggen, N., Matthys, F. Van Laere, S. Zeeuws, D., Santermans, L., Van den Aemele, S., et al. (2020). Self-reported alcohol, tobacco, and cannabis use during Covid-19 lockdown measures: Results from a web-based survey; <https://doi.org/10.1159/000510822>

³⁸ Rolland, B. Heesebaert, F., Zante, E., Benyamina, A. Haesebaert, J. & Franck, N. (2020). Global changes and factors of increase in caloric/salty food intake, screen use and substance use during the early Covid-19 containment phase in the general population in France; <https://doi.org/10.2196/19630>

³⁹ Callinan, S., Smit, K., Mojica-Perez, Y., D'Aquino, S., Moore, D., & Kuntsche, E. (2021.) Shifts in alcohol consumption during the Covid-19 pandemic: Early indicators from Australia; <https://doi.org/10.1111/add.15275>

⁴⁰ 2019. godina korištena kao baza

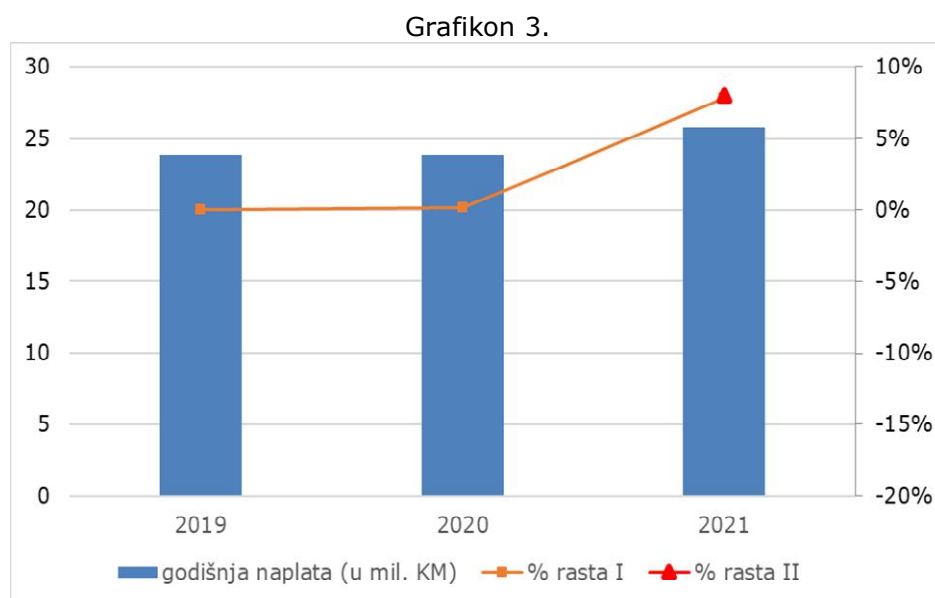

povećanje u naplati ovih prihoda za 9,5% zabilježeno u 2021. godini u odnosu na 2020. godinu (grafikon 2, % rasta I). U odnosu na 2019. godinu, u 2021. godini je zabilježeno povećanje ovih prihoda za 11,2% (grafikon 2, % rasta II).

Pored kretanja naplate ukupnih bruto prihoda od akciza na alkohol i alkoholna pića u trogodišnjem periodu, u nastavku je prikazana analiza kretanja naplate ovih prihoda po komponentama - uvozna i domaća akciza, koja pruža detaljniju sliku o preferencijama potrošača i uticaju drugih vanjskih faktora.

3.2. Godišnje kretanje bruto prihoda od akciza na uvozni alkohol i alkoholna pića

Grafikonom 3 prikazano je kretanje trogodišnje naplate bruto prihoda od akciza na uvozni alkohol i alkoholna pića, u milionima KM (lijeva vertikalna skala), te godišnja stopa rasta ovih prihoda (desna vertikalna skala)⁴¹.

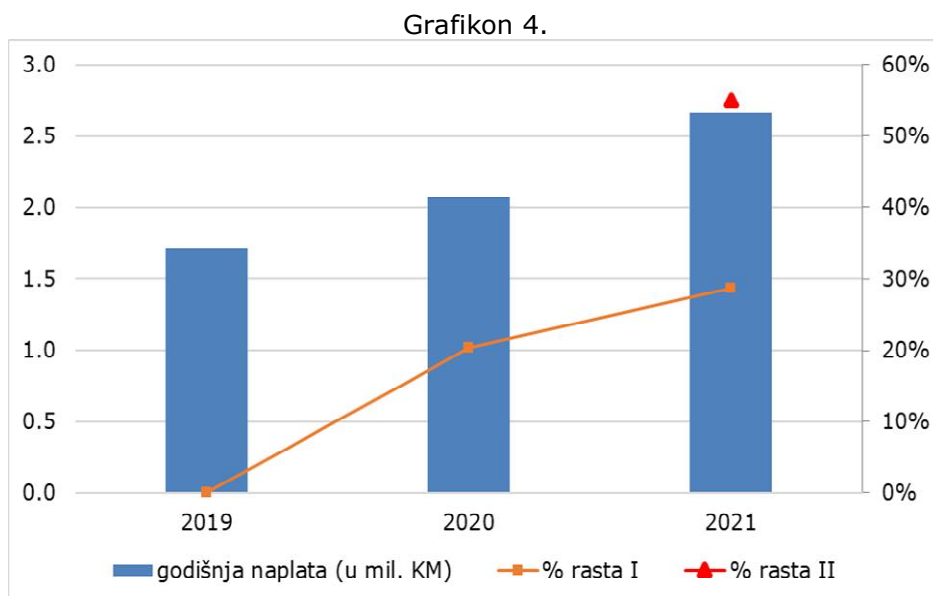
Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Pojava virusa korona, neizvjesnost od nepoznatog virusa, ustručavanje od potrošnje, te mjere uvedene u borbi protiv širenja virusa, nisu dovele do pada bruto prihoda od akciza na uvozni alkohol i alkoholna pića u 2020. godini na godišnjem nivou. Tako su se, prihodi od akciza na uvozni alkohol i alkoholna pića u 2020. godini zadržali na nivou prethodne 2019. godine (grafikon 3, % rasta I). Popuštanje mjera i otvaranje granica dovelo je do istorijskog maksimuma u godišnjoj naplati ovih prihoda u 2021. godini koja je za 7,8% veća u odnosu na prethodnu 2020. godinu (grafikon 3, % rasta I), te za 8,0% veća u odnosu na godinu prije pojave pandemije, odnosno 2019. godinu (grafikon 3, % rasta II).

⁴¹ 2019. godina korištena kao baza

3.3. Godišnje kretanje bruto prihoda od akciza na domaći alkohol i alkoholna pića

Grafikonom 4 prikazano je kretanje trogodišnje naplate bruto prihoda od akciza na domaći alkohol i alkoholna pića, u milionima KM (lijeva vertikalna skala), te godišnja stopa rasta ovih prihoda (desna vertikalna skala)⁴².

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Tako je, u 2021. godini zabilježena naplata bruto prihoda od akciza na domaći alkohol i alkoholna pića veća za 28,7% u odnosu na prethodnu 2020. godinu (grafikon 4, % rasta I), te veća za 54,9% u odnosu na 2019. godinu (grafikon 4, % rasta II). U 2020. godini, ovi prihodi su bili veći za 20,4% u odnosu na 2019. godinu (grafikon 4, % rasta I).

4. Kvartalno kretanje bruto prihoda od akciza na alkohol i alkoholna pića

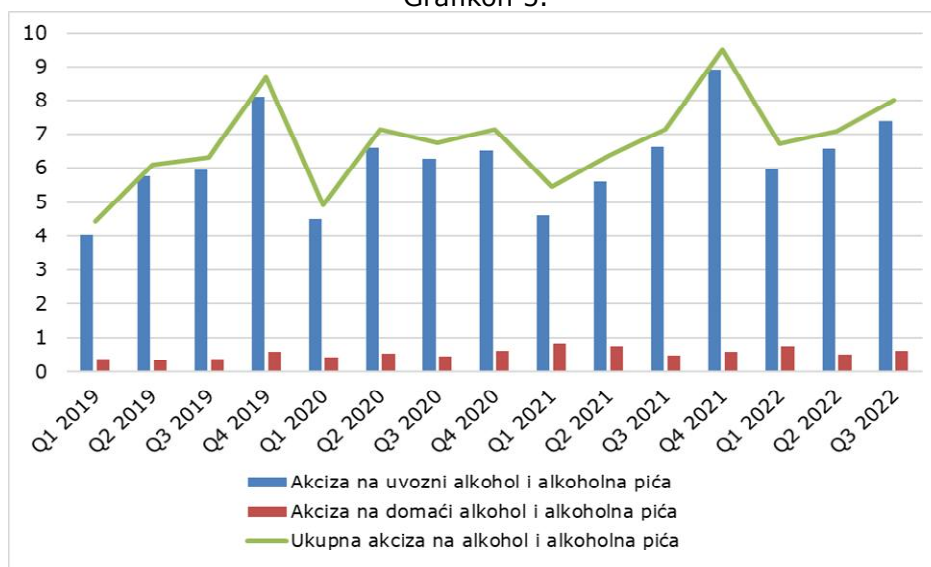
Kvartalnom analizom prikazan je trend kretanja naplate bruto prihoda od akciza na alkohol i alkoholna pića za prva tri kvartala tekuće godine koji je obilježen početkom rata između Rusije i Ukrajine, te galopirajućom inflacijom na globalnom nivou.

Grafikonom 5 prikazano je kvartalno kretanje bruto prihoda od akciza na alkohol i alkoholna pića za navedeni period u milionima KM (lijeva vertikalna skala). Kvartalna dinamika kretanja ukupnih bruto prihoda od akciza na alkohol i alkoholna pića, kao i bruto prihoda od akciza na alkohol i alkoholna pića po komponentama – prihodi od akciza na uvozni alkohol i alkoholna pića i prihodi od akciza na domaći alkohol i alkoholna pića, prikazana je za period od prvog kvartala (Q1) 2019. godine do trećeg kvartala (Q3)⁴³ 2022. godine.

⁴² 2019. godina korištena kao baza

⁴³ Podaci o naplati akciza u septembru 2022. godine su preliminarni

Grafikon 5.

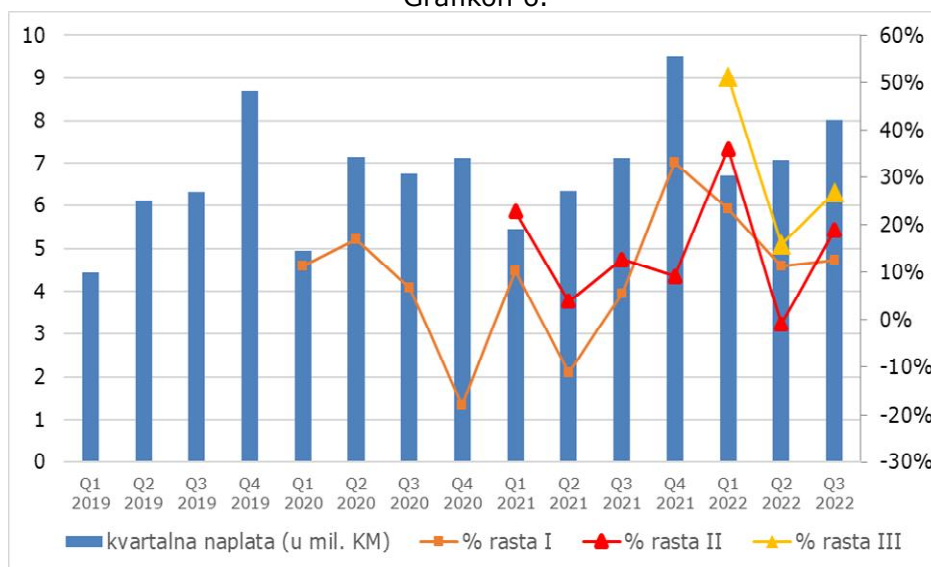
Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Podaci daju sliku o uticaju sezonskog trenda u naplati ukupnih bruto prihoda od akciza na alkohol i alkoholna pića, te je najveća potrošnja alkohola i alkoholnih pića zabilježena u četvrtim kvartalima prethodne tri godine. Detaljna kvartalna analiza naplate ovih prihoda data je u nastavku.

4.1. *Kvartalno kretanje ukupnih bruto prihoda od akciza na alkohol i alkoholna pića*

Grafikonom 6 prikazano je kvartalno kretanje naplate ukupnih bruto prihoda od akciza na alkohol i alkoholna pića, u milionima KM (lijeva vertikalna skala), te godišnja stopa rasta ovih prihoda (desna vertikalna skala), za period Q1 2019 – Q3 2022. godine⁴⁴.

Grafikon 6.

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

⁴⁴ 2019. godina korištena kao baza

Iz kretanja naplate ukupnih bruto prihoda od akciza na alkohol i alkoholna pića na kvartalnom nivou, uočava se najmanja naplata ovih prihoda u prvim kvartalima, te postepeni rast u drugom i trećem kvartalu, dok je u četvrtim kvartalima zabilježen značajniji rast ovih prihoda.

Glavni razlog manje naplaćenih prihoda u prvim kvartalima jesu velike zalihe alkohola i alkoholnih pića kod potrošača iz decembra, odnosno iz četvrtog kvartala prethodne godine. Analizom kvartalnih kretanja ukupnih bruto prihoda od akciza na alkohol i alkoholna pića u prvim kvartalima u posmatrane četiri godine, najveća naplata zabilježena je u prvom kvartalu tekuće godine. Tako je, naplata ovih prihoda u ovom kvartalu tekuće godine za 23,4% veća u odnosu na prvi kvartal prethodne godine (grafikon 6, % rasta I), za 36,1% veća u odnosu na prvi kvartal 2020. godine (grafikon 6, % rasta II), te za 51,4% veća u odnosu na prvi kvartal 2019. godine (grafikon 6, % rasta III).

Analizom drugih kvartala posmatrane četiri godine, najveća naplata ovih prihoda zabilježena je u drugom kvartalu 2020. godine. Kako je pojava virusa korona u ovom periodu značajno uticala na smanjenje prihoda od akciza na druge akcizne proizvode, tako sa ovim akciznim proizvodom nije bio slučaj, te je potrošnja alkohola i alkoholnih pića u drugim kvartalima posmatrane četiri godine dostigla maksimum u drugom kvartalu 2020. godine. U drugom kvartalu tekuće godine naplata ukupnih bruto prihoda od akciza na alkohol i alkoholna pića za 11,4% je veća u odnosu na drugi kvartal prethodne godine (grafikon 6, % rasta I), za 0,9% manja u odnosu na drugi kvartal 2020. godine (grafikon 6, % rasta II), te za 15,8% veća u odnosu na drugi kvartal 2019. godine (grafikon 6, % rasta III).

Potrošnja alkohola i alkoholnih pića u trećim kvartalima u konstantnom je porastu. Tako je, naplata ovih prihoda u trećim kvartalima najveća u trećem kvartalu tekuće godine, te je u odnosu na treći kvartal prethodne godine veća za 12,6% (grafikon 6, % rasta I), u odnosu na treći kvartal 2020. godine veća za 18,9% (grafikon 6, % rasta II), te u odnosu na treći kvartal 2019. godine veća za 26,9% (grafikon 6, % rasta III).

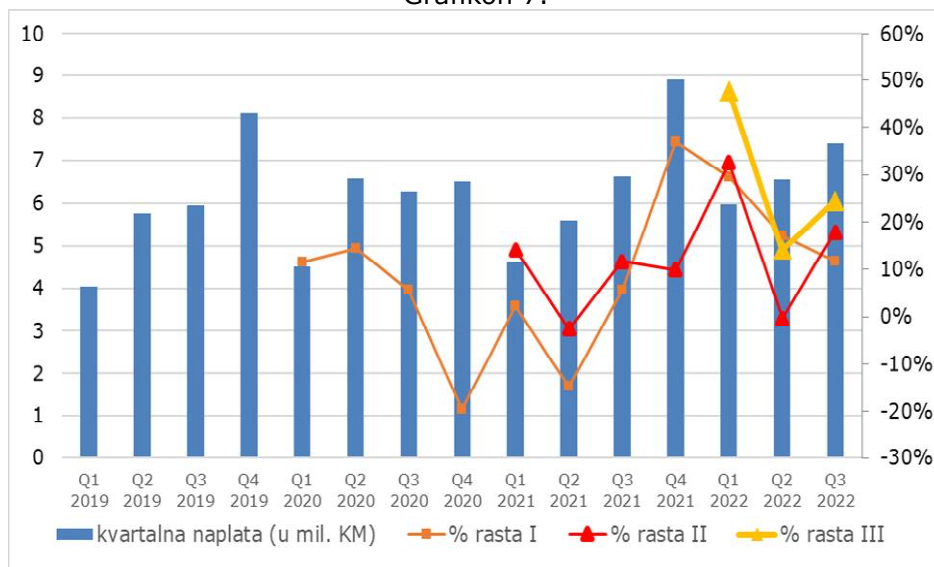
Potrošnja alkohola i alkoholnih pića pod uticajem sezonskog trenda najveća je u četvrtim kvartalima u posmatrane tri godine. Tako je, najviše prihoda od akciza na ukupni alkohol i alkoholna pića, naplaćeno u četvrtom kvartalu 2021. godine za 33,3% više u odnosu na četvrti kvartal 2020. godine (grafikon 6, % rasta I), te za 9,5% više u odnosu na četvrti kvartal 2019. godine (grafikon 6, % rasta II).

4.2. *Kvartalno kretanje bruto prihoda od akciza na uvozni alkohol i alkoholna pića*

Grafikonom 7 prikazano je kvartalno kretanje naplate bruto prihoda od akciza na uvozni alkohol i alkoholna pića, u milionima KM (lijeva vertikalna skala), te godišnja stopa rasta ovih prihoda (desna vertikalna skala), za period Q1 2019 – Q3 2022. godine⁴⁵.

⁴⁵ 2019. godina korištena kao baza

Grafikon 7.

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Naplaćeni bruto prihodi od akciza na uvozni alkohol i alkoholna pića u prvim kvartalima najveći su u 2022. godini, te su za 29,5% veći u odnosu na prvi kvartal 2021. godine (grafikon 7, % rasta I), za 32,5% veći u odnosu na prvi kvartal 2020. godine (grafikon 7, % rasta II), te za 47,8% veći u odnosu na prvi kvartal 2019. godine (grafikon 7, % rasta III).

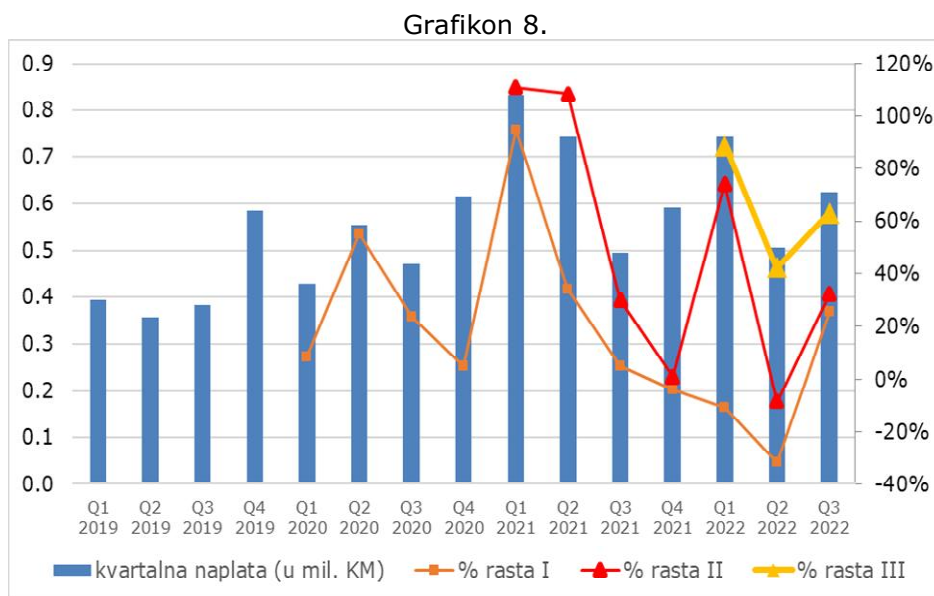
Šok prouzrokovan pojavom virusa korona u drugom kvartalu 2020. godine nije uticao na naplatu bruto prihoda od akciza na uvozni alkohol i alkoholna pića, a koji su na nivou drugog kvartala tekuće godine (grafikon 7, % rasta II). U drugom kvartalu tekuće godine naplaćeno je 17,1% više ovih prihoda u odnosu na drugi kvartal prethodne godine (grafikon 7, % rasta I), dok je u odnosu na drugi kvartal 2019. godine naplata ovih prihoda veća za 14,1% (grafikon 7, % rasta III).

Analizom trećeg kvartala, ovi prihodi imaju konstantnu tendenciju rasta u posmatranom periodu. Tako je, naplata ovih prihoda u trećim kvartalima najveća u trećem kvartalu tekuće godine, te je u odnosu na treći kvartal prethodne godine veća za 11,6% (grafikon 7, % rasta I), u odnosu na treći kvartal 2020. godine veća za 17,9% (grafikon 7, % rasta II), te u odnosu na treći kvartal 2019. godine veća za 24,6% (grafikon 7, % rasta III).

Najveća naplata bruto prihoda od akciza na uvozni alkohol i alkoholna pića u četvrtim kvartalima zabilježena je u 2021. godini te je za 36,8% veća u odnosu na četvrti kvartal 2020. godine (grafikon 7, % rasta I), dok je u odnosu na četvrti kvartal 2019. godine veća za 9,8% (grafikon 7, % rasta II).

4.3. *Kvartalno kretanje bruto prihoda od akciza na domaći alkohol i alkoholna pića*

Grafikonom 8 prikazano je kvartalno kretanje naplate bruto prihoda od akciza na domaći alkohol i alkoholna pića, u milionima KM (lijeva vertikalna skala), te godišnja stopa rasta ovih prihoda (desna vertikalna skala), za period Q1 2019 – Q3 2022. godine⁴⁶.

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Naplata ovih prihoda u prvom kvartalu najveća je u 2021. godini. U prvom kvartalu tekuće godine naplaćeno je 10,6% manje ovih prihoda u odnosu na isti kvartal prethodne godine (grafikon 8, % rasta I), 73,8% više u odnosu na isti kvartal 2020. godine (grafikon 8, % rasta II), te 88,5% više u odnosu na isti kvartal 2019. godine (grafikon 8, % rasta III).

Bruto prihodi od akciza na domaći alkohol i alkoholna pića naplaćeni u drugim kvartalima najveći su takođe u 2021. godini. U drugom kvartalu tekuće godine ovi prihodi su manji za 31,7% u odnosu na isti kvartal prethodne godine (grafikon 8, % rasta I), dok su u odnosu na isti kvartal 2020. godine manji za 8,3% (grafikon 8, % rasta II), te u odnosu na isti kvartal 2019. godine veći za 42,3% (grafikon 8, % rasta III).

Bruto prihodi od akciza na domaći alkohol i alkoholna pića u trećem kvartalu tekuće godine veći su za 25,6% u odnosu na treći kvartal prethodne godine (grafikon 8, % rasta I), za 32,1% u odnosu na isti kvartal 2020. godine (grafikon 8, % rasta II), te za 63,0% u odnosu na isti kvartal 2019. godine (grafikon 8, % rasta III).

U četvrtim kvartalima u posmatranom vremenskom periodu bruto prihodi od akciza na domaći alkohol i alkoholna pića najveći su u 2020. godini, te su za 4,1% veći u odnosu na četvrti kvartal 2021. godine i za 5,3% veći u odnosu na četvrti kvartal 2019. godine (grafikon 8, % rasta I).

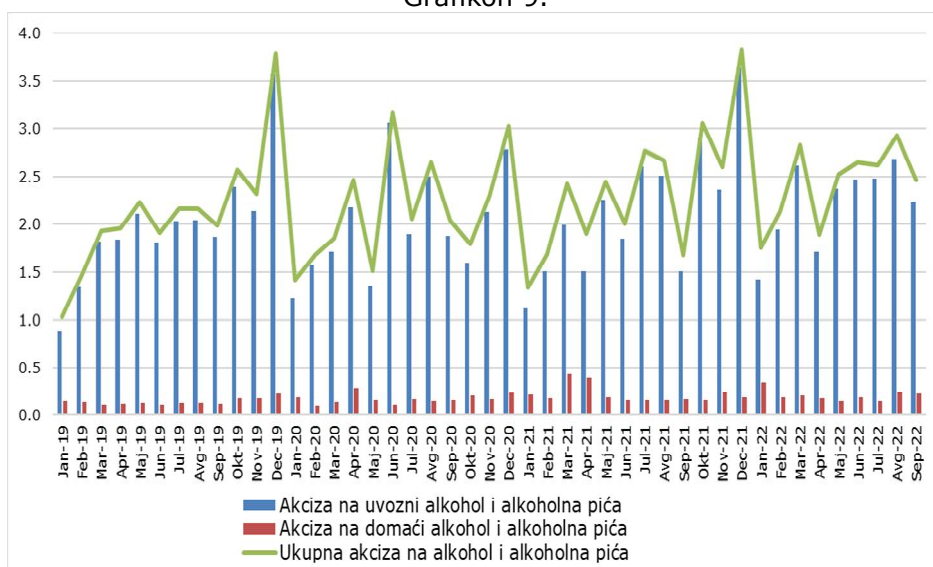
⁴⁶ 2019. godina korištena kao baza

5. Mjesečno kretanje bruto prihoda od akciza na alkohol i alkoholna pića

Analizom je predstavljeno mjesečno kretanje bruto prihoda od akciza na alkohol i alkoholna pića za period prije pojave pandemije Covid-19, period u toku pojave pandemije Covid-19 i period nakon pojave pandemije Covid-19. Analizom je takođe obuhvaćen period krize prouzrokovane ratom u Ukrajini koji je počeo krajem februara tekuće godine, te period galopirajuće inflacije na globalnom nivou koja se u velikoj mjeri odrazila na domaću ekonomiju. Mjesečna dinamika kretanja bruto prihoda od akciza na alkohol i alkoholna pića prikazana je za period od januara 2019. godine do septembra 2022. godine⁴⁷, s ciljem razumjevanja trenutnog stanja, sezonskog uticaja na potrošnju alkohola i alkoholnih pića, preferencija potrošača, uticaja vanjskih faktora kao što su pandemija i mjere u borbi protiv pandemije, rat između Rusije i Ukrajine, te globalna inflacija.

Grafikonom 9 prikazano je mjesečno kretanje bruto prihoda od akciza na alkohol i alkoholna pića za navedeni period, u milionima KM (lijeva vertikalna skala). Prikazano je mjesečno kretanje ukupne naplate bruto prihoda od akciza na alkohol i alkoholna pića u posmatranom vremenskom periodu, kao i mjesečno kretanje naplate bruto prihoda od akciza na alkohol i alkoholna pića razdvojeno po komponentama - uvozna i domaća akcija.

Grafikon 9.

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

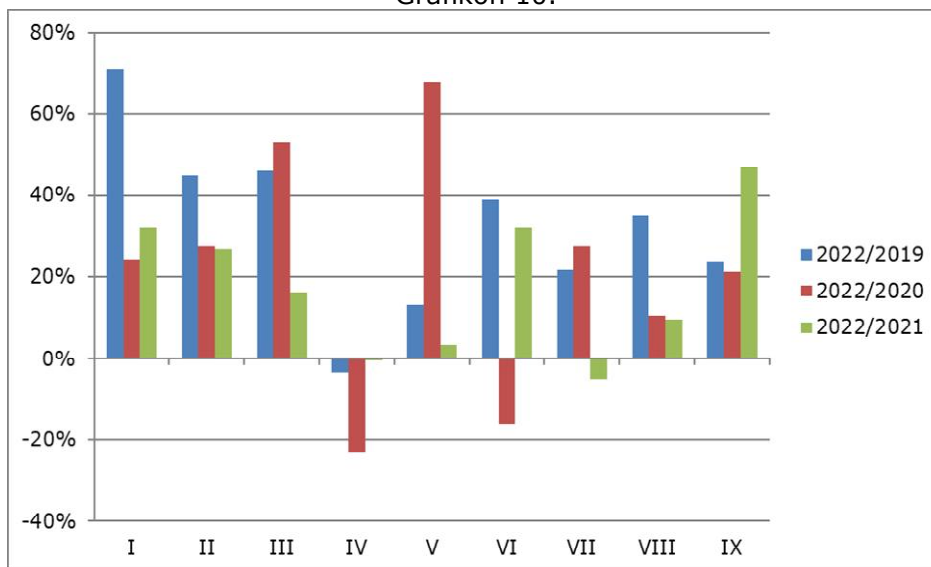
Iz grafikona je vidljivo da je najveća naplata ukupnih bruto prihoda od akciza na alkohol i alkoholna pića na mjesečnom nivou krajem godine, odnosno u decembru kada se stvaraju najveće zalihe za novogodišnje i božićne praznike, te organizuje najveći broj proslava i sličnih događaja na kojima je potrošnja alkohola i alkoholnih pića najveća.

5.1. Mjesečno kretanje ukupnih bruto prihoda od akciza na alkohol i alkoholna pića

Uticaj ovogodišnjih vanjskih faktora na naplatu ukupnih bruto prihoda od akciza na alkohol i alkoholna pića u BiH, prikazan je grafikonom 10 kroz mjesečno kretanje stope rasta ovih prihoda (lijeva vertikalna skala) za prvih devet mjeseci tekuće godine u poređenju sa istim mjesečnim periodima u prethodne tri godine.

⁴⁷ Podaci o naplati akciza u septembru 2022. su preliminarni

Grafikon 10.

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Naplaćeni ukupni bruto prihodi na alkohol i alkoholna pića na mjesečnom nivou u tekućoj godini su najvećim dijelom u porastu. Međutim, u aprilu tekuće godine zabilježeno je smanjenje u naplati ukupnih bruto prihoda od akciza na alkohol i alkoholna pića u odnosu na isti mjesec prethodne tri godine. Najznačajnije smanjenje je u odnosu na april 2020. godine, koji je bio mjesec "lockdown"-a, a u kojem je zabilježeno povećanje naplate ovih prihoda. Povećanje naplate bruto prihoda na alkohol u ovom periodu može se pripisati određenim mjerama i inicijativama od strane nadležnih vlada u zemlji za pokretanjem domaće proizvodnje sredstava za čišćenje i dezinfekciju. S obzirom da su dezinfekciona sredstva od 70 odsto alkohola od početka pandemije bila u velikom deficitu, prije svega u zdravstvenim ustanovama, u aprilu 2020. godine pokrenuta je domaća proizvodnja alkohola za medicinske potrebe, čiji su proizvođači kasnije ostvarivali pravo na povrat akcize, dok se povećanje naplate bruto prihoda na alkoholna pića može pripisati povećanju potrošnje. Nažalost, određena istraživanja u svijetu su pokazala da upotreba alkohola ima tendenciju rasta tokom stresnih situacija i prisilne društvene izolacije⁴⁸.

Početak rata između Rusije i Ukrajine snažno je uticao na globalna tržišta uzrokujući inflaciju i poremećaje u lancima snabdijevanja. Ipak, ukupni bruto prihodi od akciza na alkohol i alkoholna pića u zemlji su u porastu zbog rasta potrošnje, bez obzira na konstantno povećanje cijena alkohola i alkoholnih pića u zemlji uzrokovano inflacijom⁴⁹.

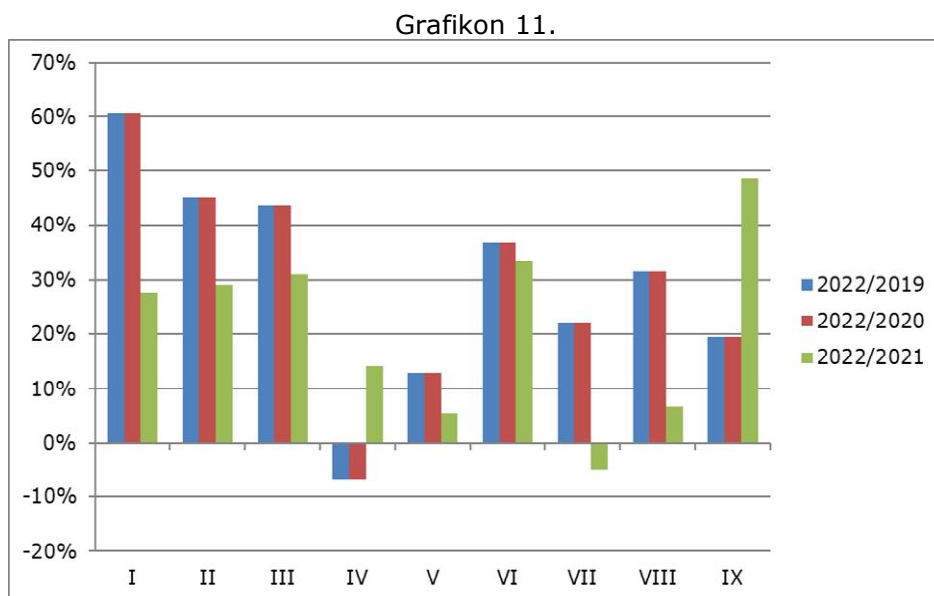
⁴⁸ Clay, J. M., & Parker, M. O. (2020); Alcohol use and misuse during the Covid-19 pandemic: A potential public health crisis; [https://doi.org/10.1016/s2468-2667\(20\)30088-8](https://doi.org/10.1016/s2468-2667(20)30088-8)

⁴⁹ Podaci Agencije za statistiku BiH, Indeks potrošačkih cijena (CPI); <https://bhas.gov.ba/>

5.2. Mjesečno kretanje bruto prihoda od akciza na uvozni alkohol i alkoholna pića

Grafikonom 11 prikazana je stopa rasta bruto prihoda od akciza na uvozni alkohol i alkoholna pića (lijeva vertikalna skala) za prvih devet mjeseci tekuće godine u odnosu na isti mjesečni period prethodne tri godine.

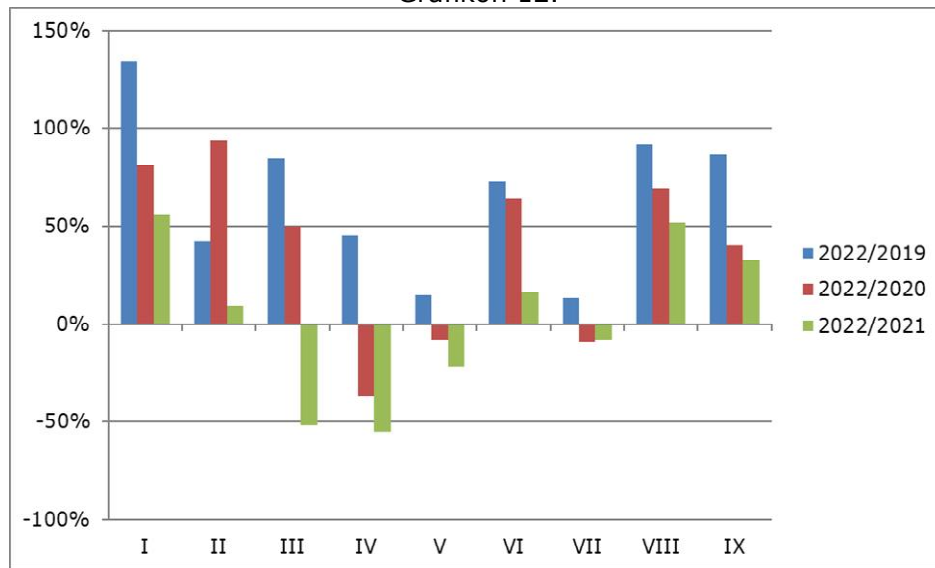
Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Stopa rasta bruto prihoda na uvozni alkohol i alkoholna pića na mjesečnom nivou u tekućoj godini u poređenju sa istim periodima prethodne tri godine, ne razlikuje se mnogo od mjesečne stope rasta ukupnih bruto prihoda od akciza na alkohol i alkoholna pića, a s obzirom na značajno učešće uvoznog alkohola u ukupnim prihodima od akciza na alkohol i alkoholna pića. Tako je, u aprilu tekuće godine zabilježeno smanjenje u naplati ovih prihoda u odnosu na isti mjesec 2019. i 2020. godine. Novonastala kriza na globalnom nivou, nije uticala na smanjenje potrošnje alkohola i alkoholnih pića iz uvoza. Naprotiv, mjesečni podaci o prihodima od akciza na uvozni alkohol i alkoholna pića u BiH imaju pozitivan trend naplate.

5.3. Mjesečno kretanje bruto prihoda od akciza na domaći alkohol i alkoholna pića

Grafikonom 12 prikazana je stopa rasta bruto prihoda od akciza na domaći alkohol i alkoholna pića (lijeva vertikalna skala) za prvih devet mjeseci tekuće godine u odnosu na isti mjesečni period prethodne tri godine.

Grafikon 12.

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Bruto prihodi na domaći alkohol i alkoholna pića na mjesečnom nivou u tekućoj godini u poređenju sa istim periodima prethodne tri godine imaju fluktuirajući trend naplate. Veće negativne stope u naplati ovih prihoda zabilježene su u martu tekuće godine u odnosu na mart prethodne godine - 52,0% i u aprilu tekuće godine u odnosu na april prethodne godine -55,4%.